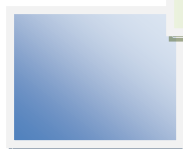
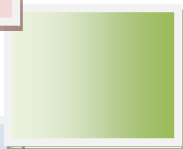




Założenia Programowe Strategii Ochrony Przyrody Województwa Śląskiego na lata 2011-2030



ZAŁOŻENIA PROGRAMOWE STRATEGII OCHRONY PRZYRODY WOJEWÓDZTWA ŚLĄSKIEGO NA LATA 2011-2030



Śląskie.
Pozytywna energia



**CENTRUM DZIEDZICTWA
PRZYRODY GÓRNEGO ŚLĄSKA**

Zarząd Województwa Śląskiego

Katowice, grudzień 2010 r.



Spis treści

Wprowadzenie.....	2
1. Wizja	6
2. Misja.....	6
3. Diagnoza i prognoza stanu przyrody województwa śląskiego.....	6
4. Analiza SWOT oraz identyfikacja głównych problemów i potrzeb ochrony przyrody.....	9
5. Cele strategiczne i kierunki działań	17
6. Przedsięwzięcia	31
7. Zasady i wytyczne dla polityk i programów sektorowych – wdrażanie strategii	31
8. Monitoring i kontrola realizacji strategii.....	33
Słownik wybranych pojęć i używanych skrótów	35
Spis wykresów.....	37
Spis rysunków	37
Spis tabel	37
Materiały źródłowe	37



Wprowadzenie

Rok 2010 został proklamowany przez Organizację Narodów Zjednoczonych (ONZ) jako Rok Różnorodności Biologicznej. Wśród celów tego roku wymienia się badania na rzecz zrozumienia różnorodności biologicznej oraz takiej polityki i zagospodarowania, które przyczynią się do powstrzymania jej utraty. Zachowanie oraz odtworzenie różnorodności biologicznej i georóżnorodności jest jednym z kierunków działań określonych w najważniejszym dokumencie strategicznym województwa śląskiego – Strategii Rozwoju Województwa Śląskiego „Śląskie 2020”. Działania zawarte są w Założeniach Polityki Ekologicznej Górnego Śląska przyjętych Uchwałą Sejmiku Województwa Śląskiego Nr 17 z dnia 20 grudnia 1999 roku w sprawie przyjęcia dokumentu „Założenia Polityki Ekologicznej Górnego Śląska” oraz przekazania go do dalszej pracy nad stworzeniem całościowego dokumentu na temat Polityki Ekologicznej Województwa Śląskiego.

Zrównoważony rozwój jest zasadą ujętą w Konstytucji RP i traktatach Unii Europejskiej. Jego istotą jest powiązanie rozwoju gospodarczego i wzrostu jakości życia ludności z poprawą stanu środowiska przyrodniczego. Zrównoważony rozwój jest pojęciem znacznie szerszym, niż tradycyjnie rozumiana ochrona środowiska.

Zapewnienie ochrony środowiska poprzez kierowanie się zasadą zrównoważonego rozwoju jest konstytucyjnym obowiązkiem obywateli i organów władzy publicznej. Dbłość o przyrodę jest również obowiązkiem wynikającym z ustawy o samorządzie województwa, ustawy o ochronie przyrody, ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym i prawa ochrony środowiska.

W przeciwieństwie do sektorowego podejścia w programach ochrony środowiska czy innego typu politykach ekologicznych, strategia powinna odnosić się i obejmować całą sferę rozwoju społeczno-gospodarczego województwa w dłuższym okresie planistycznym. Przygotowanie strategii wymaga m.in. analizy w skali mikro i makro w aspektach: społecznym, gospodarczym, środowiskowym i przestrzennym. Wymaga także określenia trendów i tendencji rozwojowych wpływających na stan przyrody, sposoby zachowań ludzkich czy gospodarowania.

Ze względu na powyższe uwarunkowania, jak również biorąc pod uwagę zapisy konwencji, strategii oraz dyrektyw światowych i europejskich dotyczących ochrony przyrody, Zarząd Województwa Śląskiego podjął w dniu 30 lipca 2009 r. uchwałę Nr 1967/290/III/2009 w sprawie przystąpienia do sporządzenia Strategii Ochrony Przyrody Województwa Śląskiego na lata 2011-2030.

Dokument powstał we współpracy Wydziału Planowania Strategicznego i Przestrzennego Urzędu Marszałkowskiego Województwa Śląskiego oraz Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska. W pracach nad Strategią Ochrony Przyrody Województwa Śląskiego na lata 2011-2030, m.in. w ramach organizowanych warsztatów, spotkań roboczych i konsultacji społecznych, czynny udział brali przedstawiciele jednostek samorządu terytorialnego, samorządy ościennych województw, organizacje pozarządowe, w tym ekologiczne, uczelnie wyższe, środowiska naukowo-badawcze.



Podstawowymi zasadami i wyzwaniami determinującymi przygotowanie Strategii Ochrony Przyrody Województwa Śląskiego na lata 2011-2030 są:

- kompleksowość, która określi organizację i funkcjonowanie systemu ochrony przyrody w województwie,
- komplementarność, która określi w szczególności te działania o charakterze regionalnym, których brak w strategiach podstawowych i innych strategiach dziedzinowych, a także uczestnictwo podmiotów w realizacji strategii na zasadzie równości i z uwzględnieniem ich kompetencji,
- innowacyjność, która pozwoli na wprowadzenie nowoczesnych i najlepszych dostępnych rozwiązań organizacyjnych, naukowych, technicznych, technologicznych i informatycznych,
- efektywność, która umożliwi osiąganie założonych celów w określonym, możliwie krótkim czasie, poprzez planowanie, wdrażanie, monitoring i kontrolę strategii,
- otwartość, która pozwoli na weryfikację i ewentualną modyfikację strategii w przypadku zmiany uwarunkowań lub nieskuteczności działań, a także uczestnictwo podmiotów w realizacji strategii na zasadzie dobrowolności i porozumienia.

Strategia Ochrony Przyrody Województwa Śląskiego na lata 2011-2030 stanowić będzie wkład województwa śląskiego w realizację Krajowej Strategii Ochrony i Zrównoważonego Użytkowania Różnorodności Biologicznej (2007) oraz celów proklamowanego przez ONZ Roku Różnorodności Biologicznej.

Strategia będzie komplementarna w stosunku do innych planów rozwoju o charakterze regionalnym. W przyjętych ustaleniach wprowadza nowoczesne i najlepsze z dostępnych rozwiązań organizacyjnych, naukowych, technicznych, technologicznych i informatycznych. Strategia umożliwi uporządkowanie działań podejmowanych w województwie śląskim przez wszystkie podmioty realizujące zadania z zakresu ochrony przyrody oraz z nią powiązane.

Strategia Ochrony Przyrody Województwa Śląskiego będzie pierwszą w Polsce strategią regionalną, opracowaną zgodnie z zapisami Krajowej Strategii Ochrony i Zrównoważonego Użytkowania Różnorodności Biologicznej (2007). Pierwszeństwo to nie jest przypadkowe, lecz wynika ono z trzech przesłanek:

- nadmierna w przeszłości eksploatacja zasobów przyrody województwa śląskiego przyczyniła się do zniszczenia i przekształcenia środowiska przyrodniczego oraz degradacji jakości życia i zagrożenia zdrowia człowieka – w skali wyjątkowej w Polsce, jak i w Europie,
- niszczenie, przekształcanie, degradacja i zagrożenia przyczyniły się do wzrostu świadomości ekologicznej i wrażliwości przyrodniczej społeczeństwa oraz rozwoju potencjału naukowo-badawczego, technicznego i technologicznego województwa śląskiego,
- szybka utrata zasobów dziedzictwa przyrodniczego i przyrodniczo-kulturowego wskutek dynamicznego rozwoju opartego na gospodarce wolnorynkowej zagraża tożsamości regionalnej i lokalnej.

Te negatywne dla przyrody i społeczeństwa doświadczenia sprawiają, że działania – tak obecne, jak i przyszłe – niezbędne do zachowania i odtwarzania dziedzictwa przyrodniczego i przyrodniczo-kulturowego oraz zrównoważonego korzystania z zasobów przyrody i kształtowania środowiska przyrodniczego należą do podstawowych i priorytetowych dla samorządowej wspólnoty mieszkańców województwa śląskiego. Działania te będą prowadzone nieprzerwanie i skutecznie, w zaplanowany, zintegrowany i jednolity sposób,



z zaangażowaniem i pasją tak pracowników samorządowych i administracji rządowej, jak i organizacji pozarządowych oraz wszystkich mieszkańców województwa śląskiego – dla dobra przyrody i człowieka.

Strategia Ochrony Przyrody Województwa Śląskiego jest częściową realizacją Uchwały Sejmiku Województwa Śląskiego Nr 17 z dnia 20 grudnia 1999 roku w sprawie przyjęcia dokumentu „Założenia Polityki Ekologicznej Górnego Śląska” oraz przekazania go do dalszej pracy nad stworzeniem całościowego dokumentu na temat Polityki Ekologicznej Województwa Śląskiego.

Opracowanie, zatwierdzenie i realizowanie Strategii Ochrony Przyrody Województwa Śląskiego przyczyni się do zachowania dziedzictwa przyrodniczego, zwłaszcza tych jego elementów i składników, za które województwo śląskie ponosi szczególną odpowiedzialność wobec przyszłych pokoleń.

Struktura ustaleń strategicznych dokumentu Strategii Ochrony Przyrody Województwa Śląskiego na lata 2011-2030.

Niniejsze założenia programowe do przygotowywanej Strategii Ochrony Przyrody Województwa Śląskiego na lata 2011-2030 zawierają następujące części składowe:

- wizję,
- misję,
- diagnozę,
- analizę SWOT i identyfikację problemów oraz potrzeb,
- cele strategiczne,
- kierunki działań,
- przedsięwzięcia,
- zasady wdrażania,
- monitoring realizacji.

Należy podkreślić, iż treści zawarte w niniejszych założeniach stanowią wynik dotychczasowych prac warsztatowych i konsultacyjnych co do planowanego zakresu strategii i mają stanowić podstawę do dalszych prac ukierunkowanych na przygotowanie projektu Strategii Ochrony Przyrody Województwa Śląskiego na lata 2011-2030.

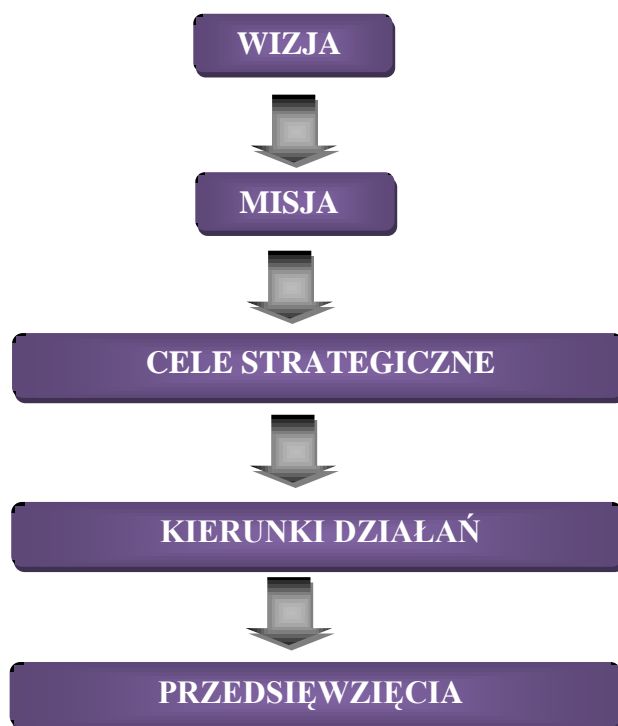
Obok przedstawienia docelowej struktury strategii, najistotniejszym elementem założeń jest zdefiniowanie tzw. ustaleń strategicznych obejmujących wizję, misję oraz cele strategiczne i kierunki działań istotne dla ochrony przyrody województwa śląskiego niezbędne do realizacji dla osiągnięcia wyznaczonej wizji.

Prezentowana strategia pod względem typologicznym jest strategią dziedzinową (częstkową), jednakże zawierającą w sobie elementy strategii podstawowych: rozwojowe, stabilizacyjne (zachowawcze) oraz restrukturyzacyjne (naprawcze, dynamiczne), które dotyczą ochrony przyrody w jej szerokim rozumieniu – czyli relacji, więzi, zależności, skutków i konfliktów w systemie przyroda – człowiek. W związku z przyjętą w Strategii Rozwoju Województwa Śląskiego „Śląskie 2020” zasadą zrównoważonego rozwoju niezbędne jest uzupełnienie innych dokumentów i programów strategicznych województwa śląskiego o szczegółowe jej rozwinięcie branżowe i sektorowe. Urzeczywistnieniem zasady zrównoważonego rozwoju



będzie opracowanie i wdrożenie Strategii Zrównoważonego i Trwałego Rozwoju Województwa Śląskiego.

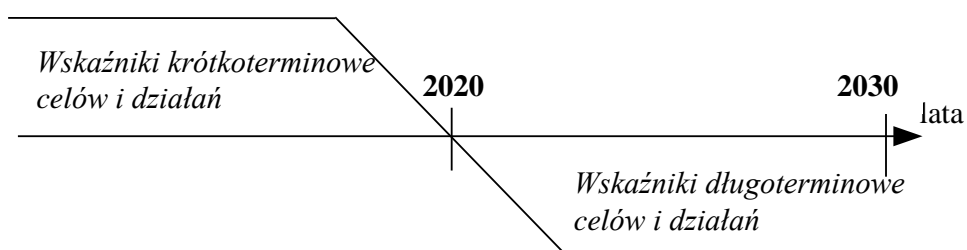
Rysunek 1. Struktura ustaleń strategicznych dokumentu.



Źródło: Opracowanie własne.

W toku prac analitycznych oraz warsztatowych, biorąc pod uwagę trendy rozwojowe i uwarunkowania prawno-realizacyjne, zakłada się że finalny dokument Strategii Ochrony Przyrody Województwa Śląskiego na lata 2011-2030 będzie dokumentem o horyzoncie czasowym do roku 2030, niemniej będzie on definiował również wskaźniki celów i działań w perspektywie roku 2020.

Rysunek 2. Horyzont czasowy ustaleń dokumentu.



Źródło: Opracowanie własne.



1. Wizja

Dążąc do zaspokajania aspiracji społeczności regionalnej, realizując zasady zrównoważonego rozwoju, w poczuciu dbałości o przyszłość kolejnych pokoleń i dziedzictwa przyrodniczego zakłada się, iż województwo śląskie będzie:

- miejscem o wyróżniających walorach krajobrazowych i przyrodniczych, w którym bogactwo zasobów, optymalnie użytkowane i skutecznie chronione, stworzy lepszą jakość życia i zdrowia człowieka,
- regionem zrównoważonego rozwoju, w którym wysoka świadomość przyrodnicza mieszkańców przyczyni się do utrwalenia nowego wizerunku województwa śląskiego,
- regionem o sprawnym systemie zarządzania komponentami środowiska przyrodniczego i przestrzeni.

Osiągnięciu pożądanej wizji województwa śląskiego służą zidentyfikowane cele strategiczne oraz kierunki działań, które zostały opisane w dalszej części dokumentu.

2. Misja

Misją województwa śląskiego jest zachowanie i odtwarzanie dziedzictwa przyrodniczego i przyrodniczo-kulturowego oraz zrównoważone korzystanie z zasobów przyrody i kształtowanie środowiska przyrodniczego na jego obszarze, uwzględniające potrzeby przyszłych pokoleń oraz nie naruszające potrzeb i praw w tym zakresie mieszkańców sąsiadujących województw.

3. Diagnoza i prognoza stanu przyrody województwa śląskiego

Część diagnostyczna strategii będzie się składała z trzech elementów, których zakres scharakteryzowano poniżej.

Diagnoza społeczno-gospodarcza województwa śląskiego

Będzie zawierała opis sytuacji społeczno-gospodarczej regionu w następujących obszarach:

- Gospodarka i rynek pracy,
- Infrastruktura techniczna,
- Infrastruktura społeczna.

Ta część diagnozy opiera się na danych publikowanych przez Główny Urząd Statystyczny oraz przez instytucje publiczne. Prezentowane dane statystyczne będą obejmować rok 2010.

Raport o stanie przyrody województwa śląskiego

Będzie zawierał opis stanu przyrody w następujących dziedzinach:

- Zasoby i zagrożenia przyrody nieożywionej,
- Zasoby i zagrożenia przyrody ożywionej,
- Ochrona przyrody w województwie śląskim,
- Korytarze ekologiczne w województwie śląskim,
- Użytkowanie zasobów przyrodniczych,
- Problemy ochrony środowiska w województwie śląskim.



Informacje stanowiące podstawę sporządzenia Raportu pochodzą głównie z baz danych prowadzonych w Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska oraz opracowań częściowych, wykonanych na zlecenie Centrum specjalnie dla potrzeb raportu. Prezentowane dane obejmować będą rok 2010. Przewiduje się publikację raportu w formie tematycznych tomów, w ramach specjalnego wydawnictwa seryjnego Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska.

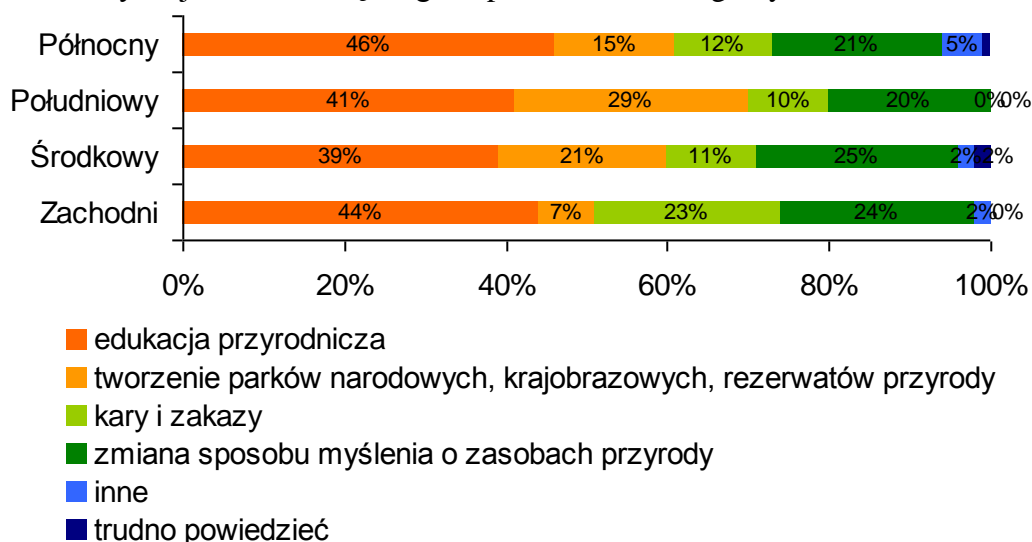
Stan wiedzy społeczeństwa o przyrodzie i jej ochronie w województwie śląskim

W roku 2010 została opracowana przez Wydział Planowania Strategicznego i Przestrzennego Urzędu Marszałkowskiego Województwa Śląskiego oraz Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska ankieta, której celem było zbadanie stanu wiedzy społeczeństwa dotyczącej przyrody i jej ochrony w województwie śląskim, jak również spostrzeżeń społeczeństwa dotyczących otaczającej go przyrody. Badania zostały przeprowadzone na przełomie listopada oraz grudnia 2010 roku przez firmę TNS OBOP z Warszawy na losowej, reprezentatywnej próbie 1200 osób w wieku 18 lat i więcej (600 mieszkańców województwa śląskiego oraz 600 mieszkańców pozostałych województw) techniką wywiadów telefonicznych CATI (*Computer Assisted Telephone Interviewing*). Poniżej przedstawiono syntetycznie wyniki przeprowadzonego badania.

Na atrakcyjność województwa śląskiego pod względem przyrodniczym wskazuje aż 74% mieszkańców województwa śląskiego, czego nie dostrzega ponad połowa mieszkańców kraju (47%). Najlicniejsza grupa respondentów uważa stan przyrody województwa śląskiego za dobry (41% mieszkańców województwa śląskiego, 36% mieszkańców kraju) oraz zadawalający (39% mieszkańców województwa śląskiego, 42% mieszkańców kraju).

Zły stan przyrody w województwie śląskim (10% mieszkańców województwa śląskiego, 10% mieszkańców kraju) według mieszkańców województwa wynika z lekceważącego stosunku obywateli do przyrody (60%), a według mieszkańców kraju – z oddziaływania przemysłu (70%). Aż trzy czwarte respondentów dostrzega skutki zanieczyszczenia środowiska w województwie śląskim (79% mieszkańców województwa śląskiego, 75% mieszkańców kraju). Za najbardziej zagrożone negatywną działalnością człowieka elementy przyrody w województwie śląskim według respondentów są powietrze (35% mieszkańców województwa śląskiego, 45% mieszkańców kraju) oraz woda (26% mieszkańców województwa śląskiego, 15% mieszkańców kraju).

Wykres 1. Jaka jest Pana/Pani zdaniem najskuteczniejsza metoda i sposób ochrony przyrody? – mieszkańcy województwa śląskiego w podziale na subregiony.





Źródło: Opracowanie własne.

Mieszkańcy województwa śląskiego za najskuteczniejszą metodę ochrony przyrody uważają edukację przyrodniczą (41%) oraz zmianę sposobu myślenia o zasobach przyrodniczych (24%). Zdaniem 94% mieszkańców województwa śląskiego ochrona przyrody jest ważna dla ich najbliższego otoczenia, jednak mniej niż połowa mieszkańców województwa śląskiego oraz mieszkańców kraju (odpowiednio 32% i 38%) bierze udział w akcjach propagujących ideę ochrony przyrody, a tylko 3% mieszkańców województwa śląskiego deklaruje, że należą do organizacji działającej na rzecz ochrony przyrody.

Wykres 2. Z czego wynika zły stan przyrody w województwie śląskim? – mieszkańcy województwa śląskiego.¹



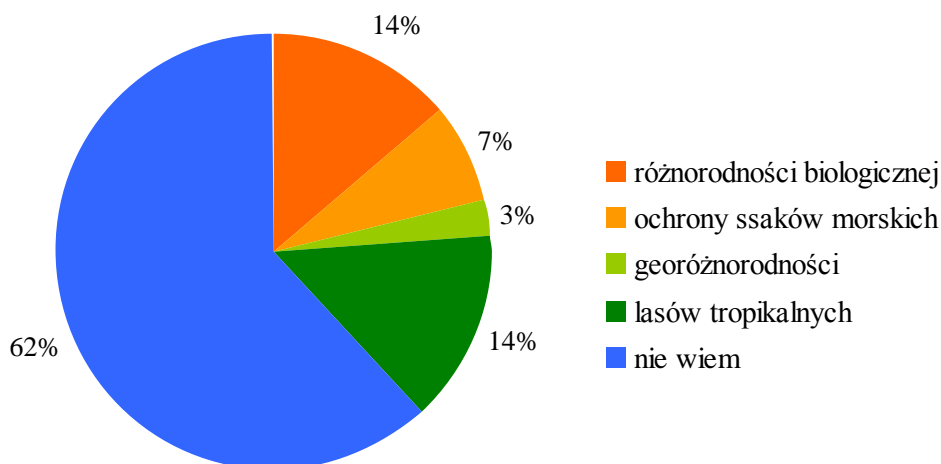
Źródło: Opracowanie własne.

Aż 42% mieszkańców województwa śląskiego i 61% mieszkańców kraju nie wie, czy na terenie województwa śląskiego znajduje się park narodowy. Natomiast 38% mieszkańców województwa śląskiego oraz 30% mieszkańców kraju błędnie odpowiedziało, iż na terenie województwa śląskiego znajduje się park narodowy.

Ponad połowa mieszkańców województwa śląskiego (58%) i niemal połowa mieszkańców kraju (47%) uważa, że walory przyrodnicze województwa śląskiego nie są dobrze promowane.

¹ Na pytanie odpowiedzieli respondenci, którzy uważają stan przyrody za zły. Odsetki nie sumują się do 100%, gdyż respondenci mogli udzielić do 3 odpowiedzi.

Wykres 3. Rok 2010 został ogłoszony przez ONZ rokiem ... ? – mieszkańcy Polski.



Źródło: Opracowanie własne.

Większość mieszkańców kraju (62%) nie wie, jakim rokiem został ogłoszony przez ONZ rok 2010. Świadomość dotycząca roku różnorodności biologicznej nie odbiega jednak od średniej europejskiej. Zgodnie z danymi Europejskiej Agencji Środowiska dwie trzecie obywateli UE nie zna znaczenia słowa „bioróżnorodność”, co nie pozwala im rozumieć czym są groźby i wyzwania dla zachowania różnorodności biologicznej. Większość mieszkańców UE nigdy nie słyszała o Europejskiej Sieci Ekologicznej Natura 2000 (80%). Jednakże ponad dwie trzecie obywateli UE jest osobiście zaangażowanych w działania na rzecz ochrony przyrody.

4. Analiza SWOT oraz identyfikacja głównych problemów i potrzeb ochrony przyrody

W toku prac związanych z przygotowaniem strategii przeprowadzono analizę strategiczną SWOT, określając silne i słabe strony przyrody regionu oraz szanse i zagrożenia zewnętrzne dla przyrody. Analiza SWOT prowadzona była w następujących priorytetowych obszarach realizacji strategii:

- różnorodność biologiczna,
- georóżnorodność,
- krajobraz i przestrzeń,
- zarządzanie środowiskiem przyrodniczym.

W toku dalszych prac, problematyka wyżej wymienionych obszarów (z wyjątkiem obszaru dotyczącego zarządzania) została przeanalizowana w aspektach:

- zasobów,
- badań,
- zagrożeń,
- użytkowania,
- ochrony,



- edukacji.

Obszar zarządzania środowiskiem przyrodniczym, z uwagi na obejmowanie swoim zasięgiem pozostałych obszarów tematycznych, analizowany był w aspektach: przedmiotu zarządzania, podmiotów zarządzania, instrumentów, badań i edukacji.

Następnym etapem prac było zidentyfikowanie głównych problemów i potrzeb w ramach czterech scharakteryzowanych obszarów priorytetowych. Syntetyczne wyniki tej identyfikacji posłużyły, wraz z wynikami analizy SWOT, do sformułowania celów strategicznych oraz kierunków niezbędnych do podjęcia działań. Tabele identyfikacyjne problemów i potrzeb zostaną załączone do dokumentacji końcowej prac nad strategią.

Rysunek 3. Priorytetowe obszary realizacji Strategii Ochrony Przyrody Województwa Śląskiego.



Źródło: Opracowanie własne.

Tabela 1. Analiza strategiczna SWOT.

	MOCNE STRONY	SŁABE STRONY
Zasoby przyrody	<ul style="list-style-type: none"> • Zdolność przyrody do wchłaniania zanieczyszczeń i samooczyszczania się. • Ponadprzeciętne bogactwo i różnorodność gatunkowa, ekosystemowa i krajobrazowa przyrody żywej oraz elementów przyrody nieożywionej. • Duża różnorodność i swoistość krajobrazów naturalnych i kulturowych, w tym związanych z przemysłową tradycją województwa, założeniami parkowymi wokół rezydencji i obiektów sakralnych oraz z wielkimi kompozycjami krajobrazowymi. • Przebieg głównych korytarzy ekologicznych o randze krajowej i europejskiej. 	<ul style="list-style-type: none"> • Depozycja zanieczyszczeń przemysłowych w osobnikach i ekosystemach. • Nieodnawialność zasobów przyrody nieożywionej. • Utrata lub silne przeobrażenie wielu składników przyrody ożywionej i nieożywionej oraz krajobrazu na dużym obszarze województwa, głównie na Wyżynie Śląskiej, w wyniku wysokiej antropopresji. • Wyspowe i małopowierzchniowe występowanie populacji najcenniejszych gatunków i siedlisk przyrodniczych oraz elementów przyrody nieożywionej. • „Dziczenie” porzuconego krajobrazu kulturowego.



<p>Badania naukowe</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Istniejące instytuty naukowo-badawcze i uczelnie wyższe prowadzące badania biologiczne, zoologiczne, ekonomiczne i z zakresu nauk o Ziemi, architektury i urbanistyki oraz zarządzania środowiskiem przyrodniczym i rozwojem z zastosowaniem nowoczesnych metod i technik badawczych. • Wielokierunkowość i interdyscyplinarność podejmowanych badań, w tym międzynarodowych. • Praktyczne wdrażanie wyników badań naukowych. • Regionalne i krajowe wydawnictwa naukowe. Towarzystwa naukowe działające na terenie województwa. • Amatorski ruch obserwatorów przyrody. • Względnie dobre zbadanie wybranych grup systematycznych roślin, zwierząt i zbiorowisk roślinnych oraz elementów przyrody nieożywionej. 	<ul style="list-style-type: none"> • Brak koordynacji badań regionalnych w województwie. • Brak programu regionalnych badań zamawianych, w tym dotyczących pogranicza polsko-czeskiego i polsko-słowackiego. • Niedostateczne wykorzystywanie 3-sektorowej współpracy (biznes, nauka, społeczeństwo) w zakresie planowania i realizacji badań naukowych w regionie. • Niewykorzystanie potencjału naukowego młodzieży akademickiej oraz towarzystw naukowych i hobbystów. • Sektorowe podejście do badań (sprzeczność paradygmatów różnych dziedzin nauki, brak interdyscyplinarności, holistycznego podejścia do wiedzy i nauki o środowisku przyrodniczym i zarządzaniu jego zasobami). • Słabe wykorzystanie innowacyjnych metod i technik badawczych (m.in. genetyki populacyjnej, obrazowania satelitarne, GIS itp.) w niektórych dziedzinach nauki. • Brak systemowych badań w obszarach: wpływu oddziaływań człowieka na środowisko przyrodnicze, zarządzania środowiskowego, kompensacji przyrodniczej, architektury krajobrazu, edukacji ekologicznej. • Ciągłe niepełna wiedza o zasobach przyrody, tak w zakresie poziomu szczegółowości, tematycznym jak i przestrzennym. • Brak regionalnego banku danych o badaniach naukowych (instytucjach, tematach, wynikach, publikacjach, wdrożeniach, nakładach) prowadzonych w województwie oraz słabe upowszechnianie dorobku naukowego.
<p>Użytkowanie zasobów przyrody</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Duży potencjał odnawialnych źródeł energii. • Duży potencjał turystyczny dziedzictwa przyrodniczego i kulturowego, umożliwiający m.in. rozwój agro- i ekoturystyki. • Rewitalizacja i rekultywacja terenów zdegradowanych. 	<ul style="list-style-type: none"> • Postępujący proces degradacji zasobów przyrody ożywionej i nieożywionej w wyniku niewłaściwej (rabunkowej, zintensyfikowanej i nieskoordynowanej) gospodarki tymi zasobami. • Niewielki udział energii pochodzącej z odnawialnych źródeł energii. • Brak samorządowego programu renaturalizacji i rewitalizacji terenów zdegradowanych wraz z system jego finansowania, uwzględniającego zachowanie cennych układów przyrodniczych wykształcających się na obszarach planowanych przekształceń. • Postępująca degradacja i unifikacja krajobrazu (urbanizacja, suburbanizacja, fragmentacja, ekranizacja, nowoczesne materiały budowlane i projekty architektoniczne, usuwanie cennych zadrzewień, brak ciągłości w kształtowaniu krajobrazu kulturowego).



Ochrona zasobów przyrody	<ul style="list-style-type: none">• Znaczna liczba i powierzchnia objęta różnymi formami ochrony przyrody, w tym o znaczeniu europejskim (obszary Natura 2000).• Realizowane plany ochrony i plany zadań ochronnych jako podstawa zarządzania wybranymi formami ochrony przyrody.• Realizowane programy z zakresu ochrony przyrody (programy ochrony środowiska, programy ochrony przyrody nadleśnictw, programy czynnej ochrony przyrody).	<ul style="list-style-type: none">• Niepełna reprezentatywność typowych, rzadkich i zagrożonych gatunków, siedlisk przyrodniczych i krajobrazów w systemie obszarów chronionych województwa śląskiego.• Niskie tempo i brak kryteriów priorytetyzacji rozbudowy systemu obszarów chronionych.• Brak programów czynnej ochrony dla wielu zasobów przyrody (m.in. koryt rzek i potoków, wybranych gatunków i siedlisk przyrodniczych, zabytkowych parków).
Ochrona zasobów przyrody	<ul style="list-style-type: none">• Działalność pracowników naukowych, organizacji pozarządowych i społeczności lokalnych oraz wspólne inicjatywy tych środowisk na rzecz ochrony przyrody.• Koncepcja korytarzy ekologicznych do planu zagospodarowania przestrzennego województwa.• Przeciwdziałanie fragmentacji przestrzeni przy realizacji inwestycji liniowych infrastruktury komunikacyjnej i przesyłowej.	<ul style="list-style-type: none">• Niepełne wykorzystanie potencjału tkwiącego w narzędziach i instytucjach służących ochronie zasobów przyrody w województwie śląskim (m.in. Śląskiego Centrum Dziedzictwa Kulturowego, opracowań przyrodniczych wykonywanych dla potrzeb planowania przestrzennego, ocen oddziaływania przedsięwzięć na środowisko, planów ochrony i zadań ochronnych), skutkujące negatywnymi dla tych zasobów ustaleniami.• Rozproszenie i niepełność informacji o różnorodności biologicznej i georóżnorodności, obszarach chronionych, w tym realizowanej ochrony czynnej oraz dobrych praktykach, niezbędnych dla potrzeb planowania przestrzennego.



Edukacja ekologiczna	<ul style="list-style-type: none">• Duża liczba ośrodków edukacyjnych i przyrodniczych ścieżek dydaktycznych o zróżnicowanej ofercie edukacyjnej, w tym organizacji o zasięgu ogólnopolskim.• Liczne akcje i działania edukacyjne związane z ochroną środowiska przyrodniczego, w tym o zasięgu ogólnopolskim i międzynarodowym.• Internetowe, przestrzenne bazy danych o ośrodkach edukacji ekologicznej i przyrodniczych ścieżkach dydaktycznych.• Realizacja kilku znaczących przedsięwzięć z zakresu edukacji ekologicznej w ramach środków Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Śląskiego na lata 2007-2013 (m.in. rozbudowa Centrum Edukacji Przyrodniczej i Ekologicznej Śląskiego Ogrodu Botanicznego w Mikołowie oraz budowa Multimedialnego Centrum Edukacji Przyrodniczej na terenie Górnos Śląskiego Parku Etnograficznego w Chorzowie).• Duże zaangażowanie mediów regionalnych i lokalnych w problematykę ochrony przyrody (m.in. „Bliżej Natury” TVP Katowice, „Zielony Telefon” PR Katowice, Gazeta Wyborcza, Dziennik Zachodni).	<ul style="list-style-type: none">• Brak programu zintegrowanej edukacji przyrodniczej, uwzględniającej nauczanie o przyrodzie i krajobrazie, ich ochronie i kształtowaniu oraz zarządzaniu środowiskiem przyrodniczym, a także filozoficznych, psychologicznych i socjologicznych uwarunkowaniach relacji człowieka i przyrody w edukacji szkolnej oraz pozaszkolnej (branżowe podejście do edukacji przyrodniczej).• Brak samorządowego centrum do spraw zarządzania edukacją ekologiczną, organizującego i koordynującego działalność instytucji i organizacji zajmujących się edukacją ekologiczną w regionie.• Braki kadrowe dobrze przygotowanych merytorycznie i metodycznie nauczycieli i edukatorów ekologicznych.• Obniżanie jakości, formy i treści nauczania o przyrodzie na wszystkich poziomach edukacji.• Niewystarczająca oferta wydawnicza i niski poziom edytorski wydawnictw z zakresu promocji walorów przyrodniczych i regionalnej edukacji ekologicznej.• Uboga oferta edukacyjna dla osób niepełnosprawnych.• Brak programów edukacyjnych dla społeczności zamieszkującej w oraz w pobliżu obszarów i obiektów chronionych.• Brak elektronicznych katalogów zbiorów bibliotecznych kluczowych bibliotek naukowych, fachowych i muzealnych, z zakresu dziedzictwa przyrody, ochrony i zarządzania środowiskiem przyrodniczym oraz edukacji ekologicznej.• Zły stan infrastruktury niektórych przyrodniczych ścieżek dydaktycznych.• Niedostateczne wykorzystanie walorów przyrodniczych do promocji województwa (z uwzględnieniem ochrony najcenniejszych obiektów i obszarów), w tym brak wojewódzkiego szlaku zabytków przyrody.• Słabe wykorzystanie funduszy dostępnych na realizację przedsięwzięć z zakresu edukacji ekologicznej.
----------------------	---	--



Zarządzanie środowiskiem przyrodniczym	<ul style="list-style-type: none"> • Silne zaplecze naukowe i administracyjne działające w obszarze ochrony przyrody, środowiska przyrodniczego i krajobrazu oraz zarządzania środowiskowego. • Duży potencjał pozarządowych organizacji ekologicznych działających na rzecz ochrony przyrody i środowiska przyrodniczego. • Istnienie Regionalnego Systemu Informacji Przestrzennej Województwa Śląskiego (RSIP) oraz budowa Otwartego Regionalnego Systemu Informacji Przestrzennej (ORSIP) jako podstawy zintegrowanego zarządzania środowiskiem przyrodniczym i przestrzenią w województwie śląskim. • Istniejące bazy danych dla wybranych elementów środowiska przyrodniczego w instytutach naukowo-badawczych, uczelniach wyższych, towarzystwach naukowych i jednostkach samorządowych województwa. • Duży potencjał finansowy województwa, mogący wesprzeć ochronę przyrody, krajobrazu i środowiska przyrodniczego oraz edukację przyrodniczą. 	<ul style="list-style-type: none"> • Brak płaszczyzny współpracy na poziomie wojewódzkim wszystkich podmiotów (instytucji naukowo-badawczych, administracji i organizacji pozarządowych) działających w obszarze ochrony przyrody i krajobrazu oraz środowiska przyrodniczego (brak przepływu informacji, wiedzy i dobrych praktyk, planowania, koordynacji i monitoringu programów). • Nieprawidłowe (niekompletne, niespójne i sprzeczne) ustalenia w uchwalonych przez samorządy strategiach, programach i studiach dotyczących ochrony środowiska przyrodniczego. • Niski poziom praktycznego wdrażania uchwalonych strategii, programów i studiów w odniesieniu do ochrony środowiska przyrodniczego. • Niska jakość kontroli i egzekwowania przepisów z zakresu ochrony przyrody, ochrony środowiska i planowania przestrzennego. • Niski poziom sporządzanych przez inwestorów raportów oddziaływania przedsięwzięć na środowisko. • Brak systemowych rozwiązań organizacyjnych i metodycznych w zakresie gromadzenia danych zasobach przyrody i przestrzeni województwa oraz monitorowania ich stanu, zintegrowanego z Regionalnym Systemem Informacji Przestrzennej (RSIP). • Braki kadrowe i finansowe w służbach i jednostkach ochrony przyrody i krajobrazu, skutkujące zaniedbaniami w prowadzeniu wymaganych prawem działań.
	SZANSE	ZAGROŻENIA
Zasoby przyrody	<ul style="list-style-type: none"> • Wzrost bogactwa i różnorodności biologicznej (możliwość odkrycia nowych gatunków) oraz georóżnorodności (możliwość odkrycia nowych elementów lub składników). • Zasilanie lokalnych populacji osobnikami pochodzącymi spoza województwa. • Synurbizacja rzadkich i zagrożonych gatunków zwierząt. 	<ul style="list-style-type: none"> • Silna fragmentacja ekosystemów i tworzenie barier ekologicznych. • Synantropizacja gatunków i zbiorowisk roślinnych. • Inwazja oraz introdukcja obcych gatunków. • Zmiany globalne. • Niepełne niedokumentowanie zasobów przyrody. • Wprowadzanie do środowiska przyrodniczego organizmów genetycznie zmodyfikowanych.



<p>Badania naukowe</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Nowe trendy, metody i techniki badań (m.in. biologia konserwacyjna, świadczenia ekosystemów, geograficzne systemy informacji jako rozwijające się nowe pole badawcze). • Otwartość na zmiany i innowacje. • Uczestnictwo w krajowych i międzynarodowych projektach badawczych. • Szeroki udział specjalistów w tworzeniu i regionalnej bazy danych o zasobach przyrody i przestrzeni województwa w ramach ORSIP. • Możliwości finansowania projektów badawczych ze środków krajowych i unijnych. • Możliwość finansowania badań interdyscyplinarnych (projekty strategiczne, rozwojowe). • Rozwój państwowego monitoringu przyrody. • Promocja regionu jako miejsca studiów i pracy dla naukowców i studentów z kraju i zagranicy. 	<ul style="list-style-type: none"> • Niska ocena i marginalizacja badań regionalnych nad zasobami przyrody i krajobrazu oraz zarządzaniem środowiskowym i zagospodarowaniem przestrzennym. • Niedobór badaczy specjalizujących się w różnych dziedzinach wiedzy, szczególnie przyrodników i geografów. • Niewykorzystywanie wyników badań naukowych w formułowaniu polityk, strategii i programów zrównoważonego i trwałego rozwoju.
<p>Użytkowanie zasobów przyrodniczych</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Obowiązek zrównoważonego użytkowania zasobów przyrody, w tym krajobrazu, oraz zachowania ładu przestrzennego. • Pełne wdrożenie postanowień konwencji i deklaracji międzynarodowych, w tym UE, oraz dobrych praktyk. • Wyznaczanie, ochrona i odtwarzanie paneuropejskich korytarzy ekologicznych. • Zmiany gospodarowania odnawialnymi i nieodnawialnymi zasobami przyrody. • Restrukturyzacja przemysłu oraz przyrodnicze zagospodarowania terenów poprzemysłowych. • Zrównoważona turystyka i rekreacja jako sposób zabezpieczenia obszarów o wartościach krajobrazowych. 	<ul style="list-style-type: none"> • Niedostateczne wprowadzanie zasad rozwoju zrównoważonego. • Intensyfikacja, mechanizacja i chemizacja użytkowania zasobów przyrodniczych. • Zaniechanie tradycyjnych metod użytkowania różnorodności biologicznej. • Brak pełnego rozpoznania zasobów różnorodności biologicznej oraz ich wrażliwości i odporności na gospodarcze użytkowanie.
<p>Ochrona zasobów przyrody</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Utrzymywanie i poprawa standardów jakości środowiska przyrodniczego. • Katalogi uwarunkowań przyrodniczych dla inwestorów oraz kompensacja przyrodnicza negatywnych oddziaływań, jako elementy wspomagające system ochrony przyrody. • Utworzenie Jurajskiego Parku Narodowego oraz zatwierdzenie obszarów Natura 2000. • Upowszechnienie instytucji społecznych opiekunów obszarów chronionych. • Tworzenie nowych form ochrony przyrody (Jurajski Park Narodowy, geoparki, czasowe formy ochrony przyrody). • Turystyka jako czynnik wspomagający i zintegrowany z ochroną przyrody (ochrona zasobów przyrody dla turystyki, dostosowanie form i natężenia turystyki do pojemności środowiska przyrodniczego). 	<ul style="list-style-type: none"> • Wysokie natężenie antropopresji na obszarach chronionych. • Złe funkcjonowanie systemu kompensacji przyrodniczych zniszczonych zasobów i przestrzeni oraz rekultywacji obszarów poprzemysłowych (wymuszonej prawem, bez względu na ich wartość przyrodniczą). • „Tradycyjne” zarządzanie zasobami wodnymi (programy budowy zbiorników zaporowych i regulacji rzek, gospodarowanie zasobami wodnymi na terenach zurbanizowanych). • Brak monitoringu gatunków inwazyjnych i introdukowanych oraz programów ich kontroli i zwalczania. • Prawo własności jako czynnik utrudniający ochronę zasobów przyrody (prywatyzacja zabytkowych zespołów pałacowo-parkowych, brak kontroli nad różnorodnością biologiczną gruntów prywatnych). • Przemiany zachodzące w sferze zasobów przyrodniczych związanych z obszarami rolnymi i leśnymi (zabudowa i fragmentacja gruntów, zanik starych odmian i ras, spadek różnorodności biologicznej agroekosystemów).



Edukacja ekologiczna	<ul style="list-style-type: none"> • Zwiększające się zainteresowanie społeczeństwa środowiskiem przyrodniczym i wzrost świadomości ekologicznej oraz tożsamości regionalnej. • Podstawy prawne dla opracowania i wdrożenia regionalnych programów edukacji ekologicznej. • Zapisy szkolnej podstawy programowej zobowiązujące do przekazu treści z zakresu ochrony przyrody i środowiska. • Istnienie dobrych praktyk edukacyjnych w krajach UE. • Dostępność funduszy na realizację przedsięwzięć z zakresu edukacji ekologicznej. 	<ul style="list-style-type: none"> • Dalszy rozwój konsumpcjonizmu (promocja cywilizacji). • Braki w systemie kształcenia na uczelniach wyższych oraz uboga oferta odpowiednich szkoleń zawodowych, skierowanych do przyszłych edukatorów ekologicznych. • Brak zagadnień z zakresu zarządzania środowiskiem przyrodniczym i ochrony krajobrazu w programach edukacji ekologicznej. • Malejące zainteresowanie szkół dostępną ofertą edukacyjną. • Brak przełożenia zachowań proekologicznych na budowanie konkurencyjności gospodarki regionu.
Zarządzanie środowiskiem przyrodniczym	<ul style="list-style-type: none"> • Transformacja niszowa rozwoju. • Powszechny dostęp do informacji o środowisku oraz wzrost udziału społecznego w procesach podejmowania decyzji dotyczących środowiska przyrodniczego. • Pełna transpozycja do prawa polskiego dyrektyw UE oraz zobowiązań wynikających z ratyfikacji konwencji i innych dokumentów międzynarodowych. • Wprowadzanie systemów zarządzania środowiskowego EMAS. • Rozwój geograficznych systemów informatycznych i innych nowoczesnych systemów informacji przestrzennych oraz ich wykorzystanie w zarządzaniu środowiskiem przyrodniczym. • Udoskonalenie i ujednolicenie metodyki sporządzania ocen oddziaływania przedsięwzięć na środowisko przyrodnicze i krajobraz. • Udoskonalenie i ujednolicenie metodyki sporządzania ocen szkód powodowanych w środowisku przyrodniczym oddziaływania przedsięwzięć na środowisko przyrodnicze i krajobraz. • Dostępność zewnętrznych źródeł finansowania działań służących podniesieniu jakości zarządzania środowiskowego (UE, RPO, Life+, NFOŚ, WFOŚ). 	<ul style="list-style-type: none"> • Proces globalizacji rozwoju. • Zbyt częste zmiany oraz niska jakość i niespójność stanowionych przepisów prawa w zakresie ochrony środowiska i przyrody oraz planowania przestrzennego. • Ustawowa słabość narzędzi wykonawczych dla organów oraz służb ochrony przyrody i środowiska oraz ochrony krajobrazu. • Niewystarczające regulacje prawne w zakresie ochrony georóżnorodności, krajobrazu oraz korytarzy ekologicznych. • Przyzwolenie społeczne na nieograniczone korzystanie ze środowiska przyrodniczego oraz prymat uzyskiwania krótkotrwałych i partykularnych celów ekonomicznych kosztem środowiska. • Likwidacja gminnych i powiatowych funduszy ochrony środowiska. • Brak rozwiązań systemowych na szczeblu krajowym w zakresie gospodarki wodnej, ściekowej i odpadowej. • Niska ranga planowania regionalnego w zarządzaniu przestrzenią oraz brak powiązania zarządzania zlewniowego z zagospodarowaniem przestrzennym województwa. • Niewystarczające wsparcie ekonomiczne niskoproduktywnego rolnictwa na terenach chronionych i cennych przyrodniczo.

Źródło: Opracowanie własne.



5. Cele strategiczne i kierunki działań

I. CEL STRATEGICZNY:

Zachowanie różnorodności biologicznej i georóżnorodności w dobrym stanie oraz umożliwiającym korzystanie z ich zasobów obecnym i przyszłym pokoleniom

Zachowanie, ochrona i poprawa jakości środowiska, w tym ochrona przyrody i jej zasobów, jest istotnym celem stanowiącym element realizacji ogólnego interesu Wspólnoty Europejskiej wyrażonego w art. 130r Traktatu. Sprawiedliwość międzypokoleniowa wymaga zachowania różnorodności biologicznej i georóżnorodności w stanie umożliwiającym korzystanie z nich następnym pokoleniom.

Ochrona bioróżnorodności wymaga podejmowania wszechstronnych działań na rzecz trwałego zachowania wszystkich jej elementów w miejscach ich naturalnego występowania (ochrona in-situ), a także poza środowiskiem naturalnym w warunkach stworzonych i kontrolowanych przez człowieka (ochrona ex-situ). Ochrona in-situ w zależności od potrzeb i uwarunkowań powinna polegać na zachowaniu nienaruszalności układów przyrodniczych, w przypadku ekosystemów naturalnych bądź aktywnej ingerencji w nie (ochrona czynna), w przypadku ekosystemów półnaturalnych i antropogenicznych oraz w sytuacji zagrożeń stwarzanych przez obce gatunki inwazyjne. Celem horyzontalnym ochrony ex-situ powinno być przywracanie gatunków do środowiska naturalnego, czemu służyć będą hodowle zachowawcze oraz zabezpieczanie puli genowej w bankach genów.

Istniejący system obszarów chronionych wymaga weryfikacji oraz uzupełnienia tak, aby zapewniał pełną reprezentatywność siedlisk i gatunków oraz form i zjawisk geologicznych i geomorfologicznych. Znaczącym wzmocnieniem systemu ochrony będzie utworzenie Jurajskiego Parku Narodowego. Dla wzmocnienia ochrony konieczne jest opracowanie i wdrożenie wymaganych prawem zadań i planów ochrony. Wprowadzenie ochrony najważniejszych w skali regionu i kraju korytarzy ekologicznych znacznie poprawi spójność systemu zapewniając powiązania przyrodnicze pomiędzy obszarami Natura 2000 i rezerwatami przyrody.

Należy wzmocnić działania instytucjonalne na rzecz zwalczania nielegalnego obrotu gatunkami podlegającymi ochronie prawnej. Uregulowania wymagają procedury postępowania z żywymi okazami zabezpieczonymi przez służby celne, policję i straż miejską na terenie województwa.

Różnorodność biologiczną i georóżnorodność musimy chronić po to, aby móc z niej obecnie oraz w przyszłości korzystać w sposób zrównoważony, mając na uwadze konieczność zachowania ciągłości zachodzących w niej procesów oraz zapewnienie odnawialności zasobów. Realizacja idei rozwoju zrównoważonego wymaga wdrożenia na terenie województwa śląskiego racjonalnego użytkowania, w szczególności: zasobów wodnych, gleb, kopalin i różnorodności biologicznej.

I.1. Kierunek działań: Racjonalizacja i wzmocnienie systemu obszarów chronionych

Do głównych działań zaliczyć należy:

- Stworzenie kompleksowego i spójnego systemu obszarów chronionych, w którym wszystkie typy siedlisk przyrodniczych oraz populacje gatunków grzybów, roślin



i zwierząt będą ujęte w reprezentatywnym stopniu oraz zachowane będą niezbędne powiązania przestrzenne pomiędzy obszarami.

- Wprowadzenie ochrony prawnej korytarzy ekologicznych o kluczowym znaczeniu dla zachowania bioróżnorodności regionu w formie obszarów chronionego krajobrazu.
- Intensyfikację działań na rzecz utworzenia Jurajskiego Parku Narodowego.
- Uregulowanie prawne statusu Załęczańskiego Parku Krajobrazowego na terenie województwa śląskiego.
- Weryfikację obiektów i obszarów proponowanych do ochrony prawnej dla zachowania georóżnorodności.
- Określenie potrzeb działań o znaczeniu ponadlokalnym – w zakresie ochrony zagrożonych wyginięciem gatunków roślin i zwierząt lub siedlisk przyrodniczych i uwzględnienie ich w planie zagospodarowania przestrzennego województwa.
- Uwzględnienie w planie zagospodarowania przestrzennego województwa śląskiego ostoj przyrody o randze międzynarodowej – roślin Important Plant Areas i ptaków Important Birds Areas oraz ostoj przyrody o randze krajowej i regionalnej.
- Włączenie do systemu obszaru chronionych terenów przemysłowych, na których w drodze naturalnych procesów przyrodniczych wykształciły się cenne siedliska przyrodnicze.
- Objęcie ochroną prawną:
 - w formie stanowisk dokumentacyjnych pozytywnie zweryfikowanych i nowo wyznaczonych obiektów/obszarów ważnych dla zachowania różnorodnego dziedzictwa geologicznego,
 - wszystkich reprezentatywnych geostanowisk wybranych do sieci europejskiej, będącej częścią projektu Międzynarodowej Unii Nauk Geologicznych Global GEOSITES.
- Opracowanie i wdrożenie:
 - planów ochrony dla obszarów Natura 2000, parków krajobrazowych i rezerwatów przyrody,
 - zadań ochronnych dla obszarów Natura 2000, rezerwatów przyrody, obszarów chronionego krajobrazu.

I.2. Kierunek działań: Poprawa stanu ekosystemów i gatunków oraz odtwarzanie utraconych elementów różnorodności biologicznej

Do głównych działań zaliczyć należy:

- Odbudowę i przebudowę drzewostanów ekosystemów leśnych w kierunku ich unaturalnienia.
- Ochronę różnorodności biologicznej ekosystemów rolnych.
- Rewitalizację i kształtowanie terenów zieleni w ekosystemach miejskich.
- Wzmacnianie rewitalizacji i renaturalizacji cieków i potoków oraz zbiorników wodnych.
- Restytucję gatunków roślin i zwierząt wymarłych na terenie województwa.
- Wyznaczenie i ustanowienie stref ochrony dla wszystkich populacji gatunków wymagających ochrony strefowej.
- Wprowadzenie na terenie województwa ochrony gatunkowej w stosunku do gatunków nie podlegających ochronie prawnej, a szczególnie narażonych wskutek działalności człowieka.



- Ochronę gatunków zagrożonych wymarciem w dzikiej przyrodzie poprzez zabezpieczenie ich puli genowej w bankach genów.
- Opracowanie i wdrożenie:
 - programów ochrony in-situ i ex-situ zagrożonych siedlisk przyrodniczych oraz gatunków roślin i zwierząt,
 - czynnej ochrony miejsc gniazdowania oraz wzbogacania bazy pokarmowej dla owadów zapylających, a zwłaszcza pszczoły miodnej.
- Aktualizację i wdrożenie do realizacji „Programu udrożnienia rzek dla ryb dwuśrodowiskowych w województwie śląskim”.
- Rozszerzenie realizacji „Programu aktywizacji gospodarczej oraz zachowania dziedzictwa kulturowego Beskidów i Jury Krakowsko-Częstochowskiej – Owca Plus” na terenach wiejskich całego województwa śląskiego.

I.3. Kierunek działań: Przeciwdziałanie zagrożeniom dla różnorodności biologicznej i georóżnorodności

Do głównych działań zaliczyć należy:

- Identyfikację i ocenę zagrożenia ze strony gatunków inwazyjnych dla rodzimej fauny i flory na terenie województwa śląskiego.
- Równoważenie działań związanych z zapobieganiem zagrożeniom powodziowym z potrzebą zachowania dziedzictwa geologicznego i georóżnorodności.
- Przeciwdziałanie nielegalnemu obrotowi handlowemu gatunkami chronionymi oraz wypracowanie zasad i procedur postępowania z konfiskowanymi żywymi okazami zwierząt i roślin, w tym pochodzącymi z przemytu gatunkami egzotycznymi.
- Przeciwdziałanie niszczeniu dziedzictwa geologicznego i naturalnie kształtowanych form geomorfologicznych (likwidacji wyrobisk istotnych dla dokumentacji litologii i stratygrafii, w tym stanowisk paleontologicznych; likwidacji wydmy śródlądowych; przekształcaniu naturalnie kształtowanych koryt rzecznych).
- Opracowanie i wdrożenie:
 - programów zwalczania inwazyjnych gatunków roślin i zwierząt,
 - metod i procedur postępowania z gatunkami dzikich zwierząt, stwarzających zagrożenie dla ludzi na terenach miejskich.

I.4. Kierunek działań: Zrównoważone użytkowanie zasobów przyrody

Do głównych działań zaliczyć należy:

- Wsparcie rozwoju i promocja zrównoważonej turystyki jako formy umiarkowanego użytkowania obszarów cennych przyrodniczo.
- Ocena zasobów populacyjnych gatunków dziko żyjących zwierząt i roślin w województwie śląskim, które mogą być pozyskiwane ze środowiska naturalnego oraz racjonalizacja zasad ich gospodarczego pozyskiwania.
- Przeciwdziałanie fragmentacji i rozdrobnieniu kompleksów leśnych oraz wzmacnianie ich ciągłości w ramach systemów ekologicznych.
- Dostosowanie planów zarybień wód śródlądowych do potrzeb ochrony i umiarkowanego użytkowania zasobów przyrodniczych.
- Ograniczenie eksploatacji kruszyw z koryt rzecznych.
- Opracowanie i wdrożenie:



- zasad udostępnienia turystycznego obszarów chronionych w oparciu o wskaźniki pojemności ekologicznej siedlisk przyrodniczych,
- programów i projektów w zakresie utrzymania bądź przywracania ekstensywnego rolnictwa na obszarach cennych przyrodniczo.

I.5. Kierunek działań: Wzmocnienie i wsparcie finansowe służb ochrony oraz instytucji i organizacji pozarządowych realizujących działania z zakresu ochrony przyrody

Do głównych działań zaliczyć należy:

- Wzmocnienie kadrowe i finansowe służb ochrony przyrody.
- Wsparcie modernizacji i rozwoju zaplecza naukowo-technicznego ośrodków realizujących ochronę ex-situ roślin i zwierząt, a zwłaszcza: ogrodów botanicznych, arboretów, ośrodków rehabilitacji zwierząt, ośrodków hodowli i innych.
- Utworzenie i wsparcie działalności wojewódzkiego Ośrodka Rehabilitacji Dzikich Zwierząt.

I.6. Kierunek działań: Wspieranie i rozwój badań nad różnorodnością biologiczną i georóżnorodnością województwa śląskiego

Do głównych działań zaliczyć należy:

- Inicjowanie i wspieranie badań nad różnorodnością biologiczną na wszystkich poziomach jej organizacji, tj. genetycznym, gatunkowym, ekosystemowym i krajobrazowym.
- Intensyfikację badań nad słabo rozpoznanymi elementami różnorodności biologicznej, a zwłaszcza zwierzętami bezkręgowymi, glonami i grzybami.
- Inicjowanie i wspieranie badań nad georóżnorodnością.
- Intensyfikację badań nad słabo rozpoznanymi elementami przyrody nieożywionej.
- Wspieranie aktywności naukowej w zakresie opracowywania metod oceny stanu i zagrożeń różnorodności biologicznej oraz instrumentów służących jej ochronie.
- Opracowanie czerwonych list zagrożonych w skali regionu grup systematycznych, grzybów roślin i zwierząt oraz zbiorowisk roślinnych, dla których do tej pory nie została oceniona skala zagrożenia.
- Wspieranie badań nad metodami ochrony in-situ i ex-situ.
- Wsparcie finansowe dla instytucji i organizacji pozarządowych prowadzących badania nad różnorodnością biologiczną i georóżnorodnością.
- Uruchomienie i wsparcie finansowe programów badawczych zamawianych na potrzeby administracji odpowiedzialnej za zarządzanie ochroną i użytkowaniem różnorodności biologicznej i georóżnorodności.

II. CEL STRATEGICZNY:

Zachowanie i ochrona obszarów o wysokich walorach krajobrazowych oraz powstrzymanie degradacji krajobrazu i przywracanie ładui przestrzennego

Europejska Konwencja Krajobrazowa podkreśla znaczenie krajobrazu, jako podstawowego komponentu europejskiego dziedzictwa przyrodniczego i kulturowego, który może sprzyjać działalności gospodarczej, przyczyniać się do tworzenia nowych miejsc pracy i zwiększania dobrobytu, konsolidować społeczności lokalne oraz regionalne. Krajobraz jest jednym z istotnych elementów kształtujących jakość życia ludzi. Aby spełniał on wszystkie



wymienione funkcje, musi zostać utrzymany w stanie sprzyjającym kreowaniu wysokiej jakości życia, co można osiągnąć poprzez eliminowanie czynników zagrażających harmonii krajobrazu oraz jego ochronę i właściwe kształtowanie.

Ochrona krajobrazu wymaga podjęcia działań na rzecz zachowania i utrzymania ważnych lub charakterystycznych cech krajobrazu oraz ukierunkowania i harmonizowania zmian, które wynikają z procesów społecznych, gospodarczych i środowiskowych. Należy objąć ochroną prawną obszary o wysokich walorach estetycznych krajobrazu, w tym obszarów o cechach wyróżniających lokalne krajobrazy oraz szczególnie szybko zanikających.

Ochrona walorów krajobrazu ściśle wiąże się z oszczędnym i harmonijnym wykorzystywaniem przestrzeni. Optymalne zarządzanie przestrzenią wymaga podejścia do krajobrazu jako dobra wspólnego, a do ochrony jego jakości i różnorodności – jako do interesu społecznego. Zmiana przepisów prawa ogólnie obowiązującego jest niezbędną podstawą do zahamowania degradacji krajobrazu oraz podjęcia działań naprawczych. Z perspektywy regionalnej pożądane są działania edukacyjne w celu uświadomienia konsekwencji niewłaściwego zarządzania przestrzenią, kształtujące nowy sposób myślenia i kreujący nowe podejście do krajobrazu jako do przestrzeni publicznej.

Szczególną cechą dużej części przestrzeni województwa śląskiego jest koncentracja obszarów zdegradowanych, zrekultywowanych lub wymagających rekultywacji. Sposób rekultywacji, zwłaszcza w rejonach o dużej powierzchni obszarów zdegradowanych, ma istotny wpływ na krajobraz. Pożądane jest, aby działania rekultywacyjne uwzględniały konieczność kształtowania krajobrazu harmonijnego i były zgodne z naturalnymi procesami osiągania nowej równowagi przyrodniczej. Konieczna jest także renaturalizacja obszarów szczególnie istotnych dla systemu przyrodniczego.

II.1. Kierunek działań: Rozwój sieci obszarów chroniących prawnie walory krajobrazu

Do głównych działań zaliczyć należy:

- Zachowanie i ochronę najwartościowszych, nieprzekształconych zespołów i fragmentów krajobrazów wraz z panoramami widokowymi.
- Zachowanie zespołów form geomorfologicznych, dokumentujących lokalne procesy rzeźbotwórcze i stanowiących istotne elementy krajobrazu.
- Łączenie ochrony dziedzictwa kulturowego z ochroną środowiska przyrodniczego poprzez ochronę krajobrazu kulturowego stanowiącego świadectwo wielowiekowego, harmonijnego użytkowania przyrody przez człowieka.
- Identyfikację cech lokalnych krajobrazów kulturowych, opracowanie standardów ich waloryzacji i użytkowania oraz ochrona najcenniejszych ich fragmentów.
- Opracowanie i wdrożenie modelowych rozwiązań użytkowania przestrzeni i zarządzania krajobrazem na obszarach chronionych.
- Ochronę istniejących zadrzewień przydrożnych oraz propagowanie i wspieranie nasadzeń drzew wzdłuż nowo budowanych dróg.

II.2. Kierunek działań: Powstrzymanie nieoszczędnego, degradującego krajobraz użytkowania przestrzeni oraz rewitalizacja obszarów zdegradowanych

Do głównych działań zaliczyć należy:

- Zahamowanie dalszego rozwoju rozproszonej, chaotycznej zabudowy na skutek nadpodaży terenów przeznaczonych do zabudowy, szczególnie na terenach wiejskich.



- Podejmowanie czynnych działań – restytucji, rewaloryzacji i rekultywacji elementów przyrodniczych i architektoniczno-kulturowych decydujących o zachowaniu lub przywróceniu walorów krajobrazowych specyficznych dla różnych typów obszarów.
- Ograniczanie narastających destrukcyjnych procesów nadkoncentracji zagospodarowania oraz powstawania struktur przestrzennych dewaloryzujących środowisko odpowiednie dla rekreacji.
- Zachowanie w stanie nie przekształconym najcenniejszych przyrodniczo dolin rzecznych.
- Renaturalizację rzek i dolin rzecznych na obszarach miejskich i wiejskich.
- Opracowanie studium ochrony krajobrazu województwa śląskiego oraz uwzględnienie w planie zagospodarowania przestrzennego województwa wniosków zawartych w studium, w szczególności przy określaniu obszarów problemowych i zasad ich zagospodarowania.

II.3. Kierunek działań: Wspieranie i rozwój badań nad krajobrazem i zagospodarowaniem przestrzennym województwa śląskiego

Do głównych działań zaliczyć należy:

- Inicjowanie i wspieranie badań nad krajobrazem w ujęciu geografii fizycznej, ekologii krajobrazu i architektury krajobrazu oraz w ujęciu interdyscyplinarnym (waloryzacja przestrzeni).
- Inicjowanie i wspieranie badań nad zagospodarowaniem przestrzennym gmin i województwa.
- Intensyfikację badań nad krajobrazami zdegradowanymi i przekształconymi oraz nad krajobrazami słabo rozpoznanymi.
- Wspieranie aktywności naukowej w zakresie opracowywania metod oceny stanu i zagrożeń krajobrazu oraz instrumentów służących jego ochronie.
- Wspieranie badań nad metodami monitoringu zmian zagospodarowania przestrzennego województwa.
- Opracowanie czerwonej księgi krajobrazów województwa śląskiego.
- Wsparcie finansowe dla instytucji i organizacji pozarządowych prowadzących badania nad krajobrazem.
- Uruchomienie i wsparcie finansowe programów badawczych zamawianych na potrzeby administracji odpowiedzialnej za zarządzanie środowiskiem przyrodniczym planowanie przestrzenne.

III. CEL STRATEGICZNY:

Zintegrowany system zarządzania środowiskiem przyrodniczym i przestrzenią

Podział kompetencji i zadań z zakresu zarządzania środowiskiem przyrodniczym i jego ochroną pomiędzy wiele różnych organów i instytucji, przy jednoczesnym braku standardów gromadzenia i wymiany informacji o środowisku, niski poziom cyfryzacji danych i szybka dezaktualizacja informacji oraz niski poziom wdrożenia nowoczesnych technologii geoinformacyjnych to główne mankamenty zarządzania środowiskiem przyrodniczym w województwie śląskim. Racjonalne użytkowanie zasobów różnorodności biologicznej i georóżnorodności oraz skuteczność ochrony przyrody zależne są od jakości decyzji i działań podejmowanych przez organy administracji rządowej i samorządowej oraz służby ochrony przyrody. Warunkiem podstawowym dobrego, skutecznego zarządzania środowiskiem przyrodniczym jest dostęp do informacji. Organom decyzyjnym potrzebne są rzetelne,



aktualne i przede wszystkim prawdziwe informacje jakościowe i ilościowe o zasobach przyrody oraz ich rozmieszczeniu przestrzennym oraz narzędzia umożliwiające analizę, obrazowanie i przekształcanie danych, a także modelowanie zjawisk i procesów. Wdrożenie narzędzi informatycznych, integrujących różne obszary i poziomy wiedzy oraz informacje o środowisku przyrodniczym, jest więc niezbędnym elementem poprawy systemu zarządzania środowiskiem przyrodniczym oraz zagospodarowaniem przestrzennym w województwie śląskim, jest to także wymóg wynikający z przepisów Wspólnoty w zakresie informacji przestrzennej, które reguluje dyrektywa INSPIRE.

Zarządzanie obszarami chronionymi położonymi na pograniczu województw śląskiego i województw ościennych wymagają rozwijania współpracy oraz współdziałania przy sporządzaniu planów ochrony i zadań ochronnych oraz ich realizacji z organami administracji i służbami ochrony przyrody tych województw. Niezbędna jest współpraca międzynarodowa w zakresie zarządzania obszarami chronionymi zlokalizowanymi na pograniczu polsko-czeskim i polsko-słowackim, szczególnie w przypadku rezerwatów przyrody i obszarów Natura 2000. Śledzenie zmian poszczególnych komponentów środowiska oraz szybka identyfikacja zagrożeń wymagają budowy regionalnego systemu monitoringu przy zaangażowaniu organów administracji, służb ochrony przyrody, środowisk naukowych i organizacji pozarządowych. Konieczne jest podniesienie poziomu wiedzy i umiejętności kadry urzędniczej oraz służb ochrony przyrody w sferze wykorzystania nowoczesnych narzędzi geoinformatycznych, a także odpowiednie dostosowanie programów kształcenia w tym zakresie na studiach wyższych.

Problemem wymagającym uwagi jest także rozproszenie i niespójność danych gromadzonych przez różne podmioty – ośrodki naukowo-badawcze, służby ochrony przyrody, organizacje pozarządowe i jednostki organizacyjne samorządu województwa, a także niski poziom cyfryzacji informacji i co się z tym wiąże, ich szybka dezaktualizacja.

Wyżej opisane uzasadnienie celu odnosi się także do zagadnienia planowania i zagospodarowania przestrzennego tak gmin, jak i całego województwa. Bez wdrożenia nowoczesnych technologii geoinformacyjnych nie jest możliwe monitorowanie zmian oraz skuteczne zarządzanie przestrzenią.

III.1. Kierunek działań: Rozwój współpracy w zakresie standaryzacji, integracji i wymiany informacji o stanie przyrody (zasobach, zagrożeniach, ochronie, użytkowaniu) i jej badaniach

Do głównych działań zaliczyć należy:

- Budowa wojewódzkiej bazy danych przyrodniczych w ramach modułu „Dziedzictwo Przyrody” oraz Ogólnodostępnej Platformy Informacji – Tereny Poprzemysłowe (OPI-TPP) jako integralnych części Otwartego Regionalnego Systemu Informacji Przestrzennej Województwa Śląskiego (ORSIP).
- Powiązanie Otwartego Regionalnego Systemu Informacji Przestrzennej Województwa Śląskiego (ORSIP) z wszystkim regionalnymi węzłami informacji przestrzennej, w tym Systemem Informacji Geograficznej i geoportalem form ochrony przyrody Regionalnej Dyrekcji Ochrony Środowiska w Katowicach.
- Budowa, zgodnych ze standardami wojewódzkimi, systemów bazodanowych w instytucjach odpowiedzialnych za zarządzanie zasobami i ochroną różnorodności biologicznej i georóżnorodności.



- Opracowanie i wdrożenie systemu współpracy Zarządu Województwa Śląskiego, będącego właścicielem Otwartego Regionalnego Systemu Informacji Przestrzennej Województwa Śląskiego (ORSIP), i innych instytucji/organizacji w zakresie rozbudowy i aktualizacji systemu bazodanowego w module „Dziedzictwo Przyrody” ORSIP.
- Wspieranie zintegrowanego zarządzania obiektami i obszarami chroniącymi dziedzictwo geologiczne.
- Wdrażanie rozwiązań integrujących informacje o środowisku przyrodniczym województwa śląskiego, w tym opracowanie standardów dokumentowania i gromadzenia informacji o zasobach przyrody regionu w systemach bazodanowych.
- Wspieranie budowy systemów bazodanowych, zgodnych ze standardami wojewódzkimi, w instytucjach i organizacjach pozarządowych prowadzących badania nad różnorodnością biologiczną i georóżnorodnością.
- Digitalizację zasobów i treści związanych z różnorodnością biologiczną i georóżnorodnością regionu.
- Wspieranie digitalizacji zasobów i treści oraz budowy systemów bazodanowych, zgodnych ze standardami wojewódzkimi, w instytucjach i organizacjach pozarządowych prowadzących badania naukowe oraz instytucjach odpowiedzialnych za zarządzanie zasobami i ochroną bio- i georóżnorodności.
- Budowa wojewódzkiej bazy danych o instytucjach/ośrodkach prowadzących badania naukowe i realizowanych tematach badawczych w zakresie ochrony i umiarkowanego użytkowania różnorodności biologicznej i georóżnorodności oraz dostępnych na ten cel funduszach.

III.2. Kierunek działań: Budowa regionalnego systemu monitoringu różnorodności biologicznej i georóżnorodności oraz zagospodarowania przestrzennego

Do głównych działań zaliczyć należy:

- Opracowanie i wdrożenie regionalnego systemu monitoringu przyrodniczego, zintegrowanego z wojewódzką bazą danych przyrodniczych Otwartego Regionalnego Systemu Informacji Przestrzennej Województwa Śląskiego (ORSIP), obejmującego:
 - monitoring przyrodniczy – obszarów, obiektów i gatunków chronionych, gatunków zagrożonych wyginięciem, gatunków inwazyjnych,
 - monitoring populacji gatunków powodujących straty w gospodarce,
 - monitoring stanu zdrowotnego lasów,
 - monitoring stanu zanieczyszczenia gleb,
 - monitoring terenów zurbanizowanych i zdegradowanych.
- Opracowanie i wdrożenie regionalnego systemu monitoringu zagospodarowania przestrzennego zintegrowanego z Otwartym Regionalnym Systemem Informacji Przestrzennej Województwa Śląskiego (ORSIP).



III.3. Kierunek działań: Podniesienie poziomu wiedzy i umiejętności osób i podmiotów zaangażowanych w procesy zarządzania ochroną i użytkowaniem różnorodności biologicznej i georóżnorodności oraz krajobrazu

Do głównych działań zaliczyć należy:

- Upowszechnianie wykorzystania nowoczesnych technologii, w tym systemów informacji geograficznej i baz danych w zarządzaniu użytkowaniem i ochroną różnorodności biologicznej i georóżnorodności oraz krajobrazu.
- Wspieranie dokształcania służb ochrony przyrody i kadry urzędniczej w zakresie korzystania z systemów informacji geograficznej i baz danych w systemie szkoleń i studiów podyplomowych.
- Inicjowanie i wspieranie współpracy środowisk naukowych z administracją publiczną i służbami ochrony przyrody w celu podniesienia jakości kształcenia w zakresie nauk przyrodniczych, poprzez dostosowanie programów nauczania do wymagań rozwoju i wdrażania nowoczesnych metod i technologii w zarządzaniu środowiskiem przyrodniczym.
- Organizowanie szkoleń w zakresie postępowania z dzikimi gatunkami zwierząt dla różnych grup zawodowych (straż miejska, służba celna, policja, straż pożarna, administratorzy budynków itp.).
- Promocja wprowadzania systemów zarządzania środowiskowego EMAS.

III.4. Kierunek działań: Rozwój współpracy i budowa platformy wymiany informacji o różnorodności biologicznej i georóżnorodności oraz zagospodarowaniu przestrzennym

Do głównych działań zaliczyć należy:

- Opracowanie i wdrożenie zasad i standardów wymiany informacji pomiędzy poszczególnymi organami administracji, a także jednostkami naukowymi i organizacjami pozarządowymi, jako narzędzi wspomagających zarządzanie ochroną i równoważonym użytkowaniem bio- i georóżnorodności.
- Wypracowanie form współpracy gmin w zakresie ochrony korytarzy ekologicznych i zarządzania obszarami chronionymi.
- Powołanie Samorządowego Forum Ochrony Przyrody i Krajobrazu Województwa Śląskiego.
- Rozwój współpracy i współdziałanie organów administracji i służb ochrony przyrody w zakresie zarządzania obszarami chronionymi położonymi na pograniczu dwóch województw.
- Wypracowanie zasad współpracy międzynarodowej z Republiką Czeską i Słowacją w zakresie zarządzania obszarami chronionymi położonymi w strefie pogranicza.
- Integrację zarządzania z komunikacją społeczną w ochronie środowiska oraz wypracowanie dobrych praktyk w zarządzaniu obszarami problemowymi z udziałem społeczności lokalnych.



III.5. Kierunek działań: Wspieranie zmian organizacyjno-prawnych w zakresie ochrony i umiarkowanego użytkowania różnorodności biologicznej i georóżnorodności, ochrony krajobrazu oraz gospodarowania przestrzenią

Do głównych działań zaliczyć należy:

- Prowadzenie lobbingu na rzecz zmian przepisów dotyczących rekultywacji terenów zdegradowanych – wprowadzenie wymogów, aby na terenach nie objętych intensywnym zainwestowaniem decyzje w sprawach rekultywacji podejmowane były na podstawie uprzednio sporządzonej prognozy procesów naturalnego osiągnięcia nowej równowagi przyrodniczej, a nakazany kierunek rekultywacji był zgodny z wnioskami zawartymi w prognozie.
- Propagowanie potrzeby zmiany art. 2 ustawy z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody w celu umożliwienia ustanawiania form ochrony dla ochrony gleb (rzadkich typów oraz katen) jako składnika przyrody.
- Promowanie potrzeby wypracowania procedur organizacyjno-prawnych dla ewaluacji i kwalifikowania do ochrony in situ lub pozyskiwania do kolekcji naukowo-dydaktycznych obiektów dziedzictwa geologicznego znajdujących podczas eksploatacji złóż oraz zabezpieczania obiektów wymagających ochrony in situ.
- Lobbing na rzecz zmian przepisów o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym uniemożliwiających lub silnie ograniczających możliwość wprowadzania zabudowy na terenach nie objętych miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego oraz uwzględniającym aspekty ekologiczne.
- Lobbing na rzecz wprowadzenia skutecznych mechanizmów ekonomiczno-prawnych (odpowiednio skonstruowany podatek katastralny) ograniczających presję i rozpraszanie zabudowy na terenach wiejskich.
- Lobbing na rzecz nowelizacji ustawy o zapobieganiu i naprawie szkód w środowisku.

IV. CEL STRATEGICZNY:

Wysoki poziom świadomości ekologicznej i holistycznej wiedzy o przyrodzie i krajobrazie oraz zaangażowania mieszkańców województwa śląskiego w ich ochronę

Prawo do informacji o środowisku jest najważniejszym prawem jednostki, związanym z ochroną środowiska wyrażonym wprost w Konstytucji RP (art. 74 ust.3). Wszystkie organy władz publicznych są zobowiązane do udostępniania informacji o środowisku, znajdujących się w ich posiadaniu lub dla nich przeznaczonych. Jawność i powszechność dostępu do informacji o środowisku to standardy jawności życia publicznego, umożliwiające obywatelom aktywne uczestniczenie w procedurach podejmowania decyzji, których skutki mają znaczenie dla środowiska. Nowe wyzwanie dla organów władzy stanowi rozwijające się społeczeństwo informacyjne oczekujące zdigitalizowanej, aktualnej i łatwo dostępnej – za pośrednictwem Internetu – informacji oraz dostępu do e-usług publicznych także w zakresie ochrony środowiska przyrodniczego.

Zapewnienie dostępu do informacji o środowisku i jego ochronie oraz udziału w procedurach administracyjnych to ważne, ale nie jedyne narzędzia polityki ochrony środowiska w dziedzinie kształtowania świadomości ekologicznej. Równie ważna jest edukacja ekologiczna, to jest kształcenie i wychowywanie społeczeństwa w duchu poszanowania środowiska przyrodniczego, budowanie poczucia tożsamości regionalnej, także w sferze środowiska przyrodniczego oraz zgodnie z hasłem *myśleć globalnie – działać lokalnie*. Wysoki poziom świadomości ekologicznej oznacza racjonalne działanie jednostki lub społeczeństwa w obliczu wymogów środowiska, rozumienie mechanizmów działania



przyrody oraz świadomość granic jej eksploatacji i ograniczeń, które człowiek w swoich działaniach musi respektować. Postrzeganie środowiska przyrodniczego jako dobra wspólnego i dziedzictwa o wymiarze narodowym, regionalnym i lokalnym będzie ważnym aspektem budowania społeczeństwa obywatelskiego, rozumianego jako przejaw oddolnej aktywności niezależnych obywateli, którzy działają na rzecz optymalnego uformowania życia społecznego i zrównoważonego rozwoju. Pożądanym przejawem życia obywatelskiego są organizacje pozarządowe, które wzmacniają instytucjonalną sferę życia politycznego oraz werbalizują odmienne i uzupełniające się spojrzenia na poszczególne aspekty życia zbiorowego, w tym aspekt środowiskowy, a także w imię dobra wspólnego podejmują działania na rzecz zachowania dziedzictwa przyrodniczego. Wspieranie aktywności społecznej na rzecz ochrony różnorodności biologicznej, georóżnorodności i krajobrazu jest ważnym zadaniem organów administracji, instytucji i służb ochrony przyrody.

Kompleksowe rozpoznanie jakościowe i ilościowe zasobów oraz rzetelna ocena ich stanu, określenie kierunków zmian i zagrożeń, warunkują racjonalne gospodarowanie zasobami oraz poprawę skuteczności ich ochrony. Niezbędna jest intensyfikacja badań nad różnorodnością biologiczną, georóżnorodnością i krajobrazem, a zwłaszcza ich słabo rozpoznanymi elementami, poprzez wsparcie finansowe instytucji i organizacji prowadzących badania i gromadzących informację o środowisku przyrodniczym oraz uruchomienie systemu badań zamawianych na potrzeby administracji i służb ochrony przyrody. Działania podejmowane na rzecz rozpoznania zasobów przyrody i krajobrazu pod względem jakościowym i ilościowym oraz zachodzących w nich procesów skutkować powinny poprawą skuteczności ich ochrony i równoważenia użytkowania.

IV.1. Kierunek działań: Powszechny dostęp mieszkańców województwa do aktualnych informacji o zasobach, stanie, zagrożeniach oraz zasadach ochrony i wykorzystywania różnorodności biologicznej, georóżnorodności i krajobrazu oraz działaniach z zakresu edukacji ekologicznej

Do głównych działań zaliczyć należy:

- Budowa Otwartego Regionalnego Systemu Informacji Przestrzennej Województwa Śląskiego (ORSIP).
- Wspieranie rozwoju i popularyzowanie rozwoju lokalnych i instytucjonalnych internetowych portali przyrodniczych oraz geoportali i serwisów geoinformacyjnych.
- Budowa internetowego portalu dziedzinnego poświęconego ośrodkom edukacyjnym i działaniom z zakresu edukacji ekologicznej w regionie.
- Wspieranie działalności wydawniczej instytucji oraz organizacji społecznych, promującej i popularyzującej wiedzę o zasobach, stanie i zagrożeniach oraz ochronę bio- i georóżnorodności oraz krajobrazu.
- Popularyzacja wiedzy/informacji o przyrodniczo cennych obiektach i obszarach w województwie śląskim, będących jednocześnie atrakcyjnymi miejscami pod względem poznawczym, edukacyjnym, turystycznym, rekreacyjnym itp.



IV.2. Kierunek działań: Opracowanie i realizacja programów edukacyjnych dla dzieci w wieku przedszkolnym, młodzieży szkolnej i osób dorosłych

Do głównych działań zaliczyć należy:

- Wspieranie autorskich programów regionalnej edukacji przyrodniczej w przedszkolach i szkołach.
- Inicjowanie i wspieranie edukacji ekologicznej seniorów w ramach Uniwersytetów Trzeciego Wieku.
- Kształcenie oraz motywacja kadry nauczycielskiej, doradców metodycznych i edukatorów ekologicznych w zakresie regionalnej edukacji przyrodniczej.
- Wspieranie programów edukacyjnych skierowanych do osób niepełnosprawnych.
- Opracowanie i wdrożenie samorządowego programu wsparcia dla szkolnych kół zainteresowań/ekologicznych, zaangażowanych w działania na rzecz promocji i ochrony lokalnej przyrody.
- Realizację działań edukacyjnych na rzecz rozumienia krajobrazu jako dobra publicznego, promowania walorów krajobrazów regionu i ich zróżnicowania oraz rozumienia wpływu złej organizacji przestrzeni oraz zdegradowanego krajobrazu na jakość życia i koszty prowadzenia działalności gospodarczej.
- Kształcenie dziennikarzy specjalizujących się w tematyce dotyczącej przyrody regionu.
- Inicjowanie i wspieranie działań edukacyjnych w zakresie ochrony i umiarkowanego użytkowania zasobów przyrody i krajobrazu skierowanych do przedsiębiorców i inwestorów.
- Inicjowanie i wspieranie współpracy między jednostkami zajmującymi się edukacją ekologiczną poprzez realizację wspólnych przedsięwzięć i programów edukacyjnych oraz wymianę doświadczeń i informacji (organizowanie konferencji metodycznych).
- Monitorowanie świadomości ekologicznej społeczeństwa regionu.
- Opracowanie międzynarodowych programów z zakresu edukacji ekologicznej dla terenów pogranicza polsko-czeskiego i polsko-słowackiego.

IV.3. Kierunek działań: Rozwój bazy dydaktycznej edukacji przyrodniczej

Do głównych działań zaliczyć należy:

- Wspieranie rozwoju, w tym zaplecza naukowo-technicznego instytucji prowadzących edukację w zakresie zasobów przyrody i krajobrazu.
- Inicjowanie i wspomaganie działalności organizacji pozarządowych prowadzących działalność w zakresie edukacji ekologicznej.
- Wspieranie rozwoju nowoczesnego muzealnictwa przyrodniczego w regionie.
- Wspieranie budowy ścieżek przyrodniczych i ich wykorzystania w edukacji na różnych poziomach kształcenia, z uwzględnieniem osób niepełnosprawnych.
- Wykorzystanie efektu nagromadzenia różnorodnych form/procesów do celów dydaktycznych i turystyki kwalifikowanej (stworzenie infrastruktury naukowo-dydaktycznej i służącej geoturystyce – Geoparki).
- Tworzenie edukacyjnych kolekcji roślin i siedlisk przyrodniczych w Śląskim Ogrodzie Botanicznym oraz miejskich ogrodach botanicznych.
- Wspieranie rozwoju bazy dydaktycznej Śląskiego Ogrodu Zoologicznego.



IV.4. Kierunek działań: Wysoki poziom aktywności społecznej i instytucjonalnej na rzecz ochrony przyrody i krajobrazu

Do głównych działań zaliczyć należy:

- Wspieranie lokalnych i ponadlokalnych inicjatyw w sferze ochrony dziedzictwa przyrodniczego regionu.
- Popularyzację zagadnień ochrony przyrody wśród samorządowych organów uchwałodawczych poprzez seminaria, szkolenia i inne działania edukacyjne.
- Upowszechnienie 3-sektorowej współpracy (biznes, nauka, społeczeństwo) w zakresie użytkowania i ochrony zasobów środowiska naturalnego.
- Rozwijanie form komunikacji społecznej w ochronie środowiska służących angażowaniu społeczności lokalnych w podejmowanie strategicznych decyzji dotyczących przyrody.
- Wspieranie badań naukowych nad skuteczną edukacją ekologiczną (monitorowanie świadomości ekologicznej społeczeństwa).
- Wspieranie działalności punktów porad i interwencji przyrodniczych.



WIZJA: Województwo śląskie będzie: miejscem o wyróżniających walorach krajobrazowych i przyrodniczych, w którym bogactwo zasobów, optymalnie użytkowane i skutecznie chronione, stworzy lepszą jakość życia i zdrowia człowieka, regionem zrównoważonego rozwoju, w którym wysoka świadomość przyrodnicza mieszkańców przyczyni się do utrwalenia nowego wizerunku województwa śląskiego oraz regionem o sprawnym systemie zarządzania komponentami środowiska przyrodniczego i przestrzeni

MISJA

Zachowanie i odtwarzanie dziedzictwa przyrodniczego i przyrodniczo-kulturowego oraz zrównoważone korzystanie z zasobów przyrody i kształtowanie środowiska przyrodniczego na jego obszarze, uwzględniające potrzeby przyszłych pokoleń oraz nie naruszające potrzeb i praw w tym zakresie mieszkańców sąsiadujących województw.

CELE STRATEGICZNE

I. Zachowanie różnorodności biologicznej i georóżnorodności w dobrym stanie oraz umożliwiającym korzystanie z ich zasobów obecnym i przyszłym pokoleniom	II. Zachowanie i ochrona obszarów o wysokich walorach krajobrazowych oraz powstrzymanie degradacji krajobrazu i przywracanie ładu przestrzennego	III. Zintegrowany system zarządzania środowiskiem przyrodniczym i przestrzenią	IV. Wysoki poziom świadomości ekologicznej i holistycznej wiedzy o przyrodzie i krajobrazie oraz zaangażowania mieszkańców województwa śląskiego w ich ochronę
--	--	--	--

KIERUNKI DZIAŁAŃ

<p>I.1. Racjonalizacja i wzmocnienie systemu obszarów chronionych</p> <p>I.2. Poprawa stanu ekosystemów i gatunków oraz odtwarzanie utraconych elementów różnorodności biologicznej</p> <p>I.3. Przeciwdziałanie zagrożeniom dla różnorodności biologicznej i georóżnorodności</p> <p>I.4. Zrównoważone użytkowanie zasobów przyrody</p> <p>I.5. Wzmocnienie i wsparcie finansowe służb ochrony oraz instytucji i organizacji pozarządowych realizujących działania z zakresu ochrony przyrody</p> <p>I.6. Wspieranie i rozwój badań nad różnorodnością biologiczną i georóżnorodnością województwa śląskiego</p>	<p>II.1. Rozwój sieci obszarów chroniących prawnie walory krajobrazu</p> <p>II.2. Powstrzymanie nieoszczędnego, degradującego krajobraz użytkowania przestrzeni oraz rewitalizacja obszarów zdegradowanych</p> <p>II.3. Wspieranie i rozwój badań nad krajobrazem i zagospodarowaniem przestrzennym województwa śląskiego</p>	<p>III.1. Rozwój współpracy w zakresie standaryzacji, integracji i wymiany informacji o stanie przyrody (zasobach, zagrożeniach, ochronie, użytkowaniu) i jej badaniach</p> <p>III.2. Budowa regionalnego systemu monitoringu stanu różnorodności biologicznej i georóżnorodności oraz zagospodarowania przestrzennego</p> <p>III.3. Podniesienie poziomu wiedzy i umiejętności osób i podmiotów zaangażowanych w procesy zarządzania ochroną i użytkowaniem różnorodności biologicznej i georóżnorodności oraz krajobrazu</p> <p>III.4. Rozwój współpracy i budowa platformy wymiany informacji o różnorodności biologicznej i georóżnorodności oraz zagospodarowaniu przestrzennym</p> <p>III.5. Wspieranie zmian organizacyjno-prawnych w zakresie ochrony i umiarkowanego użytkowania różnorodności biologicznej i georóżnorodności, ochrony krajobrazu oraz gospodarowania przestrzenią</p>	<p>IV.1. Powszechny dostęp mieszkańców województwa do aktualnych informacji o zasobach, stanie, zagrożeniach oraz zasadach ochrony i wykorzystywania różnorodności biologicznej, georóżnorodności i krajobrazu oraz działaniach z zakresu edukacji ekologicznej</p> <p>IV.2. Opracowanie i realizacja programów edukacyjnych dla dzieci w wieku przedszkolnym, młodzieży szkolnej i osób dorosłych</p> <p>IV.3. Rozwój bazy dydaktycznej edukacji przyrodniczej</p> <p>IV.4. Wysoki poziom aktywności społecznej i instytucjonalnej na rzecz ochrony przyrody i krajobrazu</p>
---	--	---	--



6. Przedsięwzięcia

Dla realizacji Strategii Ochrony Przyrody Województwa Śląskiego na lata 2011-2030 wyznaczona zostanie lista przedsięwzięć regionalnych, zdefiniowanych jako grupa projektów, zadań i inicjatyw za pomocą których możliwe będzie osiągnięcie celów strategicznych strategii. Zgodnie z przyjętym czasookresem strategii, przedsięwzięcia zostaną zróżnicowane na krótkoterminowe i długoterminowe.

Opracowanie listy przedsięwzięć dla ochrony przyrody województwa śląskiego, będzie kolejnym etapem prac w ramach opracowania Strategii Ochrony Przyrody Województwa Śląskiego na lata 2011-2030. Wskazane przedsięwzięcia będą miały istotne znaczenie dla ochrony przyrody w województwie śląskim.

7. Zasady i wytyczne dla polityk i programów sektorowych – wdrażanie strategii

Strategia, jako najważniejszy dokument programowy województwa śląskiego w dziedzinie ochrony przyrody, będzie wdrażany w oparciu o nadrzędne zasady zrównoważonego rozwoju, zgodnie z którymi w procesie rozwoju następuje proces integrowania działań politycznych, gospodarczych i społecznych, z zachowaniem równowagi przyrodniczej oraz trwałości podstawowych procesów przyrodniczych, w celu zagwarantowania możliwości zaspokajania podstawowych potrzeb poszczególnych społeczności lub obywateli zarówno współczesnego, jak i przyszłych pokoleń.

Ochrona, konserwacja i odtwarzanie bogactwa i różnorodności (biologicznej i geologicznej) dziedzictwa przyrodniczego i przyrodniczo-kulturowego województwa śląskiego będą prowadzone w oparciu o wyniki ciągłych badań naukowych (inwentaryzacji i waloryzacji), z wykorzystaniem najlepszych dostępnych praktyk.

Użytkowanie zasobów przyrody i kształtowanie środowiska przyrodniczego w województwie śląskim będzie zrównoważone i zgodne z zasadami sprawiedliwości międzypokoleniowej i terytorialnej oraz z wynikami badań bilansu zasobów, w tym przestrzeni, i z wykorzystaniem najlepszych dostępnych praktyk.

Zarządzanie środowiskiem przyrodniczym w województwie śląskim prowadzone będzie w oparciu o wskazane w strategii ochrony przyrody instrumenty prawne, organizacyjne i finansowe oraz ciągły monitoring stanu przyrody i wdrażania strategii, z wykorzystaniem zaangażowania organizacji pozarządowych i mieszkańców województwa. Zwiększenie udziału społeczeństwa w zarządzaniu środowiskiem przyrodniczym zostanie zapewnione poprzez edukację formalną i nieformalną, kształtującą świadomość przyrodniczą i tożsamość kulturową oraz umiejętności sprawnego działania i negocjacji a także poprzez powszechny dostęp do pełnej, zawsze aktualnej i profesjonalnej informacji o środowisku przyrodniczym.

Pozostałe zasady wdrażania strategii, to:

- zasada przezorności (ostrożności) – na wszystkich podmiotach ciąży obowiązek dołożenia należytej staranności w ocenie skutków, jakie dla środowiska może przynieść nowo podejmowana decyzja lub uruchamiana działalność, a rozwiązywanie problemów powinno następować już wtedy, gdy pojawia się uzasadnione prawdopodobieństwo zagrożenia,
- zasada prewencji (zapobiegania) – przeciwdziałanie negatywnym skutkom dla



środowiska powinno być podejmowane na etapie planowania (cele środowiskowe osiąga się przez działania wyprzedzające),

- zasada stosowania najlepszych dostępnych technik (BAT),
- zasada „zanieczyszczający płaci” – wymaga od wprowadzającego zanieczyszczenia ponoszenia kosztów usunięcia skutków lub zapobiegania zanieczyszczeniom,
- zasada partnerstwa – strategia ochrony przyrody województwa śląskiego będzie realizowana przy współpracy wszystkich zaangażowanych podmiotów (samorząd terytorialny, organizacje pozarządowe, podmioty publiczne, podmioty sektora prywatnego),
- zasada programowania – proces wdrażania strategii ochrony przyrody odbywa się w kilku, określonych etapach,
- zasada koordynacji – bardzo istotne znaczenie ma skorelowanie na poziomie województwa strategii ochrony przyrody z polityką rozwoju oraz polityką przestrzenną, tak aby tworzyły spójny system planowania rozwoju,
- zasada subsydiarności – poszczególne zadania będą podejmowane na możliwie najniższym szczeblu decyzyjnym,
- zasada spójności – oznaczająca zgodność strategii z obowiązującymi krajowymi oraz europejskimi dokumentami programowymi, jak również zapewnienie takiej zgodności z powstającymi na bazie strategii programami, strategiami dziedzinowymi,
- zasada otwartości – możliwość aktualizacji zapisów strategii w trakcie jej realizacji
- zasada uspołecznienia – stworzenie instytucjonalnych, prawnych i materialnych warunków do udziału obywateli, grup społecznych i organizacji pozarządowych w realizacji polityki ekologicznej.

Istotnym wymogiem stawianym dokumentom strategicznym jest implementacja efektywnego systemu realizacyjnego. Składa się na niego kilka elementów, których konsekwentna realizacja zapewni sukces w postaci osiągnięcia zamierzonej wizji.

Wdrażanie strategii musi być ściśle powiązane z systemem jej monitoringu i ewaluacji. Zgromadzone na etapie obserwacji liczne informacje poddane zostaną w dalszej fazie dogłębnej analizie, która będzie podstawą do oceny stanu i procesu wdrożenia strategii. Zgromadzone i przeanalizowane dane posłużą do identyfikacji ewentualnych odchyleń od stanu pożądanego, by w przypadku stwierdzenia nieprawidłowości, mogły zostać podjęte działania zmierzające do wprowadzenia korekt w systemie wdrażania strategii, a jeśli zajdzie taka potrzeba – do aktualizacji zapisów samego dokumentu strategii.

Głównym podmiotem odpowiedzialnym za wdrażenie strategii jest Samorząd Województwa wraz ze swoimi jednostkami organizacyjnymi, w tym z Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska, Zespołem Parków Krajobrazowych Województwa Śląskiego i Śląskim Ogrodem Zoologicznym. Podmiotami współuczestniczącymi w tym procesie są jednostki lokalnego samorządu terytorialnego, administracja rządowa, w szczególności Wojewoda i Regionalna Dyrekcja Ochrony Środowiska, liczne organizacje pozarządowe i ekologiczne, przedstawiciele świata nauki, szkoły wyższe, jednostki badawczo-rozwojowe, służby ochrony przyrody, a także partnerzy współpracy transgranicznej i międzyregionalnej. Zarówno rozproszenie kompetencji i zadań z zakresu zarządzania środowiskiem i jego ochroną pomiędzy wiele różnych organów i instytucji oraz fakt, że wyznaczone w dokumencie strategii cele i kierunki działań często wykraczają poza możliwości bezpośredniego oddziaływania Samorządu powodują, że tak istotne jest dla osiągnięcia celów i realizacji założonej w strategii wizji zgodne współdziałanie wymienionych środowisk. Dlatego strategia będzie wdrażana poprzez programy (tworzone na szczeblu regionalnym oraz lokalnym),



przedsięwzięcia, a także bieżące działania realizowane przez Urząd Marszałkowski Województwa Śląskiego i podległe mu jednostki organizacyjne oraz innych partnerów samorządowych, społecznych i gospodarczych.

Powodzenie w osiągnięciu celów strategii ochrony przyrody wymaga więc współpracy międzysektorowej, implementacji zapisów strategii do innych strategii i programów rozwojowych oraz sektorowych, a także koncentracji działań na poziomie ekosystemowym i krajobrazowym, które umożliwią skuteczną ochronę różnorodności gatunkowej i georóżnorodności.

8. Monitoring i kontrola realizacji strategii

Skuteczne wdrażanie Strategii Ochrony Przyrody Województwa Śląskiego zapewniać powinien system monitoringu i oceniania strategii. Warunkiem podstawowym budowy efektywnego systemu monitorowania stanu środowiska jest posiadanie informacji. Samorządowi Województwa potrzebne są rzetelne i aktualne dane jakościowe i ilościowe o zasobach przyrody oraz ich rozmieszczeniu przestrzennym. Monitoring zostanie zrealizowany za pomocą analizy wskaźników ilościowych i jakościowych w odniesieniu do przedsięwzięć (wskaźniki produktu), celów strategicznych (wskaźniki rezultatu) i stopnia osiągania wizji (wskaźniki oddziaływania), co umożliwi sprawne zarządzanie komponentami środowiska przyrodniczego, w tym modelowanie zjawisk i procesów ochrony przyrody. Wskaźniki będą podzielone ze względu na czasookres na dwa rodzaje: krótkookresowe i długookresowe.

Wprowadzenie analizy wskaźnikowej zapewni ciągłość i dynamizm procesom monitoringu wdrażania Strategii Ochrony Przyrody Województwa Śląskiego na lata 2011-2030. Efektem przeprowadzonej analizy wskaźnikowej będzie coroczny raport z realizacji Strategii Ochrony Przyrody Województwa Śląskiego. Punktem wyjścia dla procesu oceniania będzie ocena ex-ante dokonywana w oparciu o raport o stanie przyrody w województwie śląskim. Zakłada się sporządzanie raportu o stanie przyrody w cyklu pięcioletnim przez jednostkę organizacyjną Samorządu Województwa, tj. Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska. Kolejne etapy oceniania będą obejmować ocenę mid-term (w trakcie realizacji działań), a także ex-post (ocena po realizacji działań). Istotną rolę w procesie analizy stanu przyrody będzie zajmował funkcjonujący w województwie śląskim system ORSIP (Regionalny System Informacji Przestrzennej). Dokonana w ten sposób ocena postępu realizacji założonych celów strategii umożliwi:

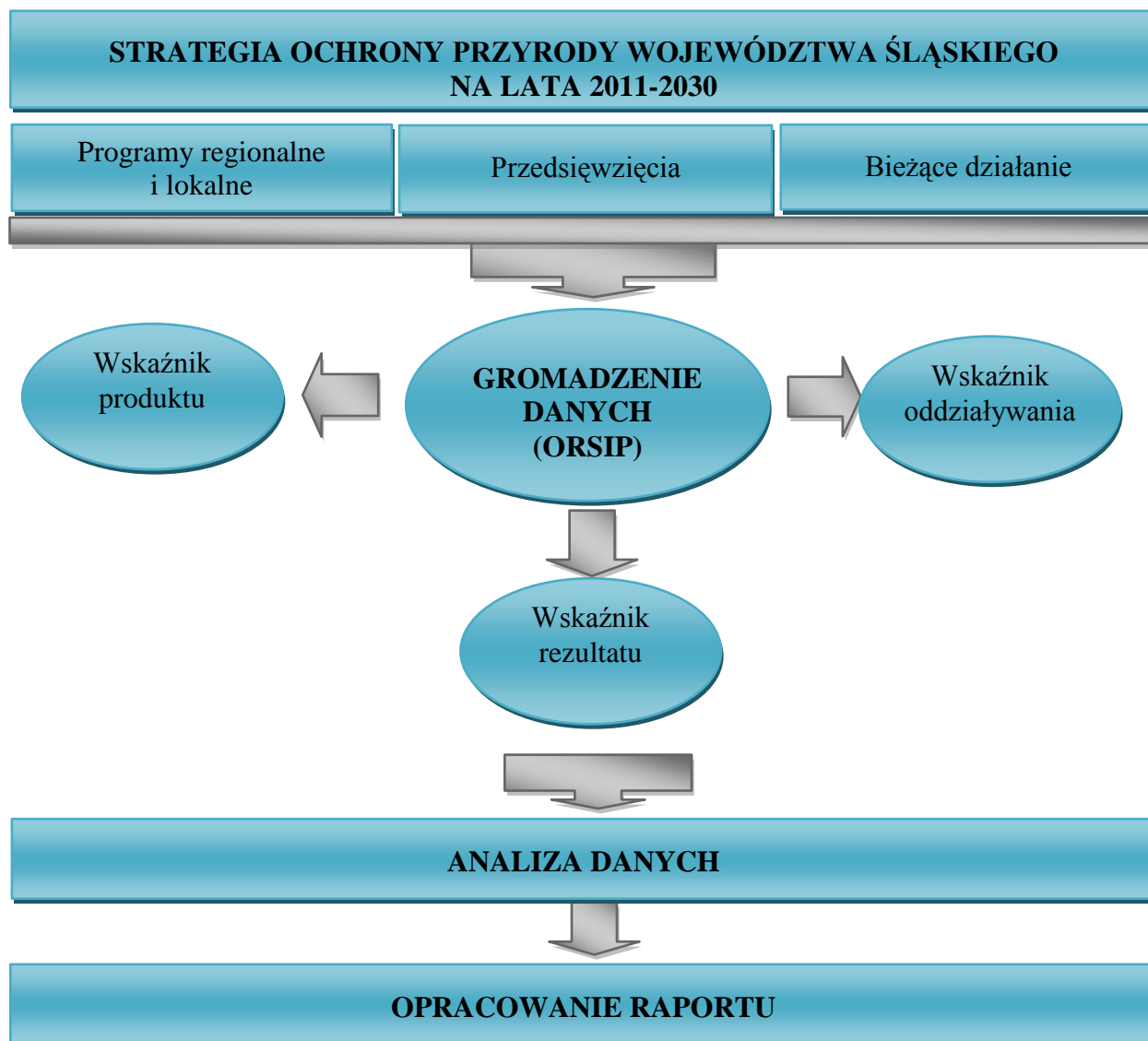
- podjęcie decyzji odnośnie kontynuacji lub zaprzestania działań w ramach realizowanych projektów,
- zweryfikowanie poprawności zidentyfikowanych celów i kierunków działania na podstawie zmian poszczególnych komponentów środowiska oraz szybkiej identyfikacji zagrożeń,
- badanie stopnia wpływu zapisanych w strategii celów na poziom ochrony przyrody i krajobrazu województwa,
- określenie trwałości, czyli oceny szans trwania efektów realizacji zapisów strategii w średnim i długim okresie po zaprzestaniu finansowania.

Ważną rolę w monitoringu i kontroli wdrażania ustaleń strategii przypisuje się proponowanemu do powołania Samorządowemu Forum Ochrony Przyrody i Krajobrazu Województwa Śląskiego, jako społecznej instytucji opiniodawczo-doradczej Sejmiku Województwa Śląskiego w zakresie ochrony przyrody i krajobrazu. Do jego zadań należeć będą w szczególności:



- ocena realizacji strategii i programów wojewódzkich w zakresie ochrony przyrody i krajobrazu,
- ocena stanu przyrody i krajobrazu województwa śląskiego,
- przedstawianie wniosków i opinii w sprawach ochrony przyrody i krajobrazu,
- opracowywanie programów naukowo-badawczych oraz edukacyjnych z zakresu ochrony przyrody i krajobrazu,
- popularyzowanie ochrony przyrody i krajobrazu.

Rysunek 4. Schemat monitoringu strategii.



Źródło: Opracowanie własne.



Słownik wybranych pojęć i używanych skrótów

POJĘCIA:

Antropopresja – oddziaływanie człowieka na środowisko przyrodnicze.

Fauna – zbiór wszystkich gatunków zwierząt występujących na danym obszarze.

Flora – zbiór wszystkich gatunków roślin występujących na danym obszarze.

Gatunek inwazyjny – gatunek allochtoniczny, czyli pochodzący z innego obszaru geograficznego lub z innego ekosystemu o szerokiej ekspansywności, rozprzestrzeniający się naturalnie lub z udziałem człowieka. Stanowi zagrożenie zarówno dla fauny i flory, jak i danego ekosystemu.

Georóżnorodność – naturalne zróżnicowanie powierzchni Ziemi, obejmujące formy i systemy geologiczne, geomorfologiczne, glebowe i wód powierzchniowych, powstałe w wyniku procesów naturalnych, miejscami o różnym wpływie antropogenicznym.

HI-TECH (*High Technology*) – kategoria gospodarczej gałęzi zaawansowanych technologii.

Kompensacja przyrodnicza – zespół działań obejmujących w szczególności roboty budowlane, roboty ziemne, rekultywację gleby, zalesianie, zadrzewianie lub tworzenie skupień roślinności, prowadzących do przywrócenia równowagi przyrodniczej na danym terenie, wyrównania szkód dokonanych w środowisku przez realizację przedsięwzięcia i zachowanie walorów krajobrazowych.

Korytarz ekologiczny – obszar umożliwiający migrację roślin, zwierząt lub grzybów.

Ład przestrzenny – sposób ukształtowania przestrzeni, która tworzy harmonijną całość oraz uwzględnia w uporządkowanych relacjach wszelkie uwarunkowania i wymagania funkcjonalne, społeczno-gospodarcze, środowiskowe, kulturowe oraz kompozycyjno-estetyczne.

Ochrona czynna – stosowanie (w razie potrzeby) zabiegów ochronnych w celu przywrócenia naturalnego stanu ekosystemów i składników przyrody lub zachowania siedlisk przyrodniczych oraz siedlisk roślinnych, zwierząt lub grzybów.

Ochrona ex-situ – ochrona gatunków roślin, zwierząt i grzybów poza miejscem ich naturalnego występowania oraz ochrona skał, skamieniałości i minerałów w miejscach ich występowania.

Ochrona in-situ – ochrona gatunków roślin, zwierząt i grzybów, a także elementów przyrody nieożywionej, w miejscach ich naturalnego występowania.

Przyroda nieożywiona – to skały, minerały, woda, gleba i powietrze (inaczej biotop). W szerszym znaczeniu również i kosmos.

Przyroda ożywiona (żywa) – wszystkie żywe organizmy występujące na danym terenie.

Rewitalizacja – działanie skoncentrowane na ożywieniu zdegradowanych obszarów (np. miast przemysłowych), którego celem jest znalezienie dla nich nowego sposobu użytkowania i doprowadzenie do stanu, w którym obszary zmieniają swoją funkcję.

Różnorodność biologiczna (bioróżnorodność) – zróżnicowanie organizmów żywych, które występują na Ziemi oraz bliższych biogeograficznych jednostek.

Siedlisko przyrodnicze – obszar lądowy lub wodny, naturalny, półnaturalny lub antropogeniczny, wyodrębniony w oparciu o cechy geograficzne, abiotyczne i biotyczne.

Siedlisko roślin, zwierząt lub grzybów – obszar występowania roślin, zwierząt lub grzybów w ciągu całego życia lub dowolnym stadium ich rozwoju.

Środowisko przyrodnicze – ogół ożywionych i nieożywionych składników przyrody występujących na danym terenie, pozostających ze sobą we wzajemnych powiązaniach, zależnościach i oddziaływaniach.



Suburbanizacja – proces dekoncentracji ludności, polegający na odpływie ludności z obszarów centralnych aglomeracji na ich peryferie i na obszary bardziej oddalone.

Synantropizacja – przemiany, jakie zachodzą we florze, faunie, roślinności i krajobrazie spowodowane świadomie lub nieświadomie przez człowieka.

Waloryzacja – ocena wartości przyrodniczej obszaru za pomocą analizy danych zebranych metodami naukowymi.

SKRÓTY:

CATI (*Computer Assisted Telephone Interviewing*) – metoda zbierania informacji w ilościowych badaniach rynku i opinii publicznej, polegająca na wywiadzie telefonicznym wspomagany komputerowo;

CDPGŚ – Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska;

EMAS (*Eco-Management and Audit Scheme*) – System Ekozarządzania i Audytu;

GIS (*Geographic Information System*) – System Informacji Geograficznej;

INSPIRE (*Infrastructure for Spatial Information in Europe*) – Infrastruktura Informacji Przestrzennej w Europie;

NGO (*Non-Governmental Organization*) – organizacje pozarządowe;

NTS – Nomenklatura Jednostek Terytorialnych do Celów Statystycznych: dzieli Polskę na terytorialne, hierarchicznie powiązane jednostki na pięciu poziomach, z czego trzy określono jako poziomy regionalne, a dwa jako poziomy lokalne. Skrót NTS używany jest w Polsce w celu odróżnienia od nazwy analogicznych jednostek NUTS używanych w krajach Unii Europejskiej;

NUTS (*Nomenclature of Units for Territorial Statistics*) – jednolita kategoryzacja jednostek terytorialnych państw członkowskich w Unii Europejskiej;

ONZ – Organizacja Narodów Zjednoczonych;

ORSIP – Otwarty Regionalny System Informacji Przestrzennej;

RZGW – Regionalny Zarząd Gospodarki Wodnej;

SWOT (*Strengths Weaknesses Opportunities Threats*) – metoda analizy strategicznej sprowadzająca się do uporządkowania posiadanej informacji o danej sprawie na następujące grupy: mocne i słabe strony oraz szanse i zagrożenia;

TNS OBOP – Taylor Nelson Sofres Ośrodek Badania Opinii Publicznej;

UE – Unia Europejska;

WFOŚiGW – Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej.



Spis wykresów

Wykres 1. Jaka jest Pana/Pani zdaniem najskuteczniejsza metoda i sposób ochrony przyrody?	7
Wykres 2. Z czego wynika zły stan przyrody w województwie śląskim? – mieszkańcy województwa śląskiego.	8
Wykres 3. Rok 2010 został ogłoszony przez ONZ rokiem ... ? – mieszkańcy Polski.	9

Spis rysunków

Rysunek 1. Struktura ustaleń strategicznych dokumentu.	5
Rysunek 2. Horyzont czasowy ustaleń dokumentu.	5
Rysunek 3. Priorytetowe obszary realizacji Strategii Ochrony Przyrody Województwa Śląskiego.	10
Rysunek 4. Schemat monitoringu strategii.	34

Spis tabel

Tabela 1. Analiza strategiczna SWOT.	10
--------------------------------------	----

Materialy źródłowe

- World Conservation Strategy. IUCN, UNEP, WWF (1980)
- World Charter for Nature. ONZ (1982)
- Agenda 21. ONZ (1992)
- Global Biodiversity Strategy. WRI, IUCN, UNEP (1992)
- The Pan-European Biological and Landscape diversity Strategy. Council of Europe, UNEP (1995)
- Global forest conservation strategy. WWF, IUCN (1998)
- Karta Ziemi. The Earth Charter Commission, The Earth Charter Initiative (2000)
- General guidelines for the development of the Pan-European ecological network. Council of Europe (2000)
- The European Landscape Convention. Council of Europe (2000)
- Global strategy for plant conservation. Secretariat of the Convention on Biological Diversity (2002)
- European Plant Conservation Strategy. Planta Europa, Council of Europe (2002)
- Integration of biodiversity into sectoral policies. Council of Europe (2003)
- The European Strategy on Invasive Alien Species. Council of Europe (2004)
- Building a Future for Wildlife - The World Zoo and Aquarium Conservation Strategy. WAZA (2005)
- European Strategy for the Conservation of Invertebrates. Council of Europe (2007)
- Open Standards for the Practice of Conservation, Version 2.0. Conservation Measures Partnerships
- Ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 r. Prawo ochrony środowiska (tekst jednolity Dz. U. z 2008 r. Nr 25, poz. 150)



- Ustawa z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody (tekst jednolity: Dz. U. z 2007 r. Nr 68, poz. 449 z późn. zm.)
- Bank Danych Regionalnych GUS
- Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Śląskiego
- Strategia Rozwoju Województwa Śląskiego „Śląskie 2020”
- Parusel J. B. 1999. Założenia polityki ekologicznej Górnego Śląska – synteza. Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska, Scarbeko Sp. z o.o., Katowice, msc.
- Założenia polityki ekologicznej Górnego Śląska (kwiecień 1999 r.). Uchwała Sejmiku Województwa Śląskiego Nr 17 z dnia 20 grudnia 1999 roku w sprawie przyjęcia dokumentu „Założenia Polityki Ekologicznej Górnego Śląska” oraz przekazania go do dalszej pracy nad stworzeniem całościowego dokumentu na temat Polityki Ekologicznej Województwa Śląskiego

Materiał opracował:

- Konsultant ds. Strategii Ochrony Przyrody Województwa Śląskiego na lata 2011-2030,
- Zespół Zadaniowy ds. Strategii Ochrony Przyrody Województwa Śląskiego na lata 2011-2030,
- Zespół Redakcji i Syntezy ds. Strategii Ochrony Przyrody Województwa Śląskiego na lata 2011-2030.